

Lo'o cua tye ti chalyuu re

Ngulu'u Jesucristo ji'i Juan sca cha' nu ntsu'u yacu' ti tya sa'ni la

¹ Nde nscua na' cha' nu ngulu'u Jesucristo 'na. Juan laca na', lo'o nde nscua na' sca cha' nu ntsu'u yacu' ti tya sa'ni la. Tya clyo la cua nda ycu' Ndyosi cha' bi' lo'o Jesús cha' culu'u ji'i ñati ji'i ycu' lcaa ña'a cha' nu cua lijya ti cha' caca nde chalyuu. Li' nda Jesús cha' bi' lo'o na', nu lo'o nda Ni sca xca ji'i Ni nu ngutu'u nde cua yaa ca slo na', cha' ndyu'ni na' cña ji'i Ni. ² Nde nscua na' lcaa cha' nu cua na'a ycu' na'; jua'a nchcui' liñi na' lo'o ñati ji'i Ni lcaa cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o ngu', la cui' cha' tso'o nu nchcui' tsa Jesús ji'i lo'o ñati.

³ Tso'o tsa caca tyiquee ma, ñati nu chcu' lo quityi re, jua'a cu'ma lo'o cuna ma cha' nu nchcui' quityi re, lcaa ña'a cha' nu cua lijya ti cha' caca nde chalyuu; nu lo'o taquiya' na ji'i lcaa cha' nu nscua re, tso'o tsa caca tyiquee na li'. Lo'o jua'a cua ngulala ti caca cha' nu nscua re.

Nscua Juan cha' nu ndyaa slo ñati ji'i Jesucristo nde cati tya'a quichi

⁴ Juan laca na' nu nda quityi re tsa nde cati tya'a quichi loyuu su cuentya Asia, ca su ndi'i taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo. Nda na' xlyo ni'i ji'i ma chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi Sti na, jua'a chacuayá' ji'i Xtyi'i ycu' Ndyosi, jua'a chacuayá' ji'i Jesucristo. Cua nti' na' cha' ña'a ti cua'ni ycu' Ndyosi cha' tso'o lo'o ma, ña'a ti cua'ni Ni cha' ti

ti tyi'i tyiquee ma. Nu ngua tya clyo lu'ú ycuí' Ndyosi, na lu'ú Ni juani, lo'o ña'a ti tya lu'ú Ni tyempo nde loo la. Ntucua Xtyi'i ycuí' Ni nde loo su tlyu su ntucua ycuí' Ni, la cui' cati tya'a cui'i lubii nu nda Xtyi'i Ni laca bi'. ⁵ Tso'o tsa nchcui' liñi Jesucristo ji'i ycuí' Ndyosi Sti yu ña'a cuayá' ndyujuii ngu' ji'i yu. Pana lo'o ndyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o ngujuii yu, li' na'a ngu' cha' tlyu tsa cha' nu ntsu'u ji'i yu. Lo'o juani laca Jesucristo loo ji'i tyucui ña'a chalyuu, xqui'ya cha' laca yu loo ji'i lcaa nu laca xu'na chalyuu. Ntsu'u tsa tyiquee Jesús ña'a yu ji'na, bi' cha' ngujuii yu lo crusi; cua ndyalú tañi yu, cha' ngua'ni lyaá yu ji'na ji'i nu cuxi nu ntsu'u ji'na. ⁶ Cua ngua'ni Jesús cha' laca na sca lo ñati nu ndulo tsa cuentya ji'i ycuí' Ndyosi, nu ndyu'ni cña nu nti' ycuí' Ndyosi Sti Jesús cha' cua'ni na. Cua nti' na cha' lcaa yija nu lijya nde loo la ná tye cha' cua'ni tlyu na ji'i ycuí' Ndyosi, cha' nchca ji'i Ni cua'ni Ni lcaa lo cña tsiya' ti. Jua'a caca cha' lacua.

⁷ Cui'ya ma cuentya, cha' tya tyaa Jesucristo nde chalyuu chaca quiya' laja coo. Ña'a lcaa ñati ji'i yu li'; jua'a nu ñati nu liye' tsa ti' ña'a ji'i yu nu ngua tsubi', jua'a nu ñati nu cua ndyajo' chcuá ji'i yu, lo'o ngu' bi' ña'a ngu' ji'i yu chaca quiya' li'. Xi'ya ñati tyucui ña'a chalyuu cha' xñi'i ti' ngu' lo'o tyaa Jesús chaca quiya', cha' cua jlo ti' ngu' cha' ntsu'u qui'ya ji'i ngu'. Jua'a caca cha' bi' lacua.

⁸ “Ñi'ya nti' letra A, jua'a nguxana lcaa cha' lo'o na'; ñi'ya nti' letra Z, jua'a tye lcaa cha' lo'o na'”, nacui ycuí' nu Xu'na na nu lcaa cña nchca ji'i Ni. Nu ngua tya clyo lu'ú ycuí' Ndyosi, na lu'ú Ni juani, lo'o ña'a ti tya lu'ú Ni tyempo nde loo la.

Na'a Juan ji'i Cristo ca su tlyu su ntucua ycu'i Ni

⁹ Juan laca na', tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús laca na'. Ñi'ya nu ndyaca ji'i cu'ma, la cui' jua'a ndyaca jna', cha' stu'ba ti ndyiji cha' ti'í ji'na cuentya ji'i Jesús; pana jlya ti' na cha' Cristo laca loo ji'na juani, bi' cha' ndalo na ji'i cha' ti'í nu tyacua ji'na. Nde cha' nu ngua 'na lo'o ndi'i na' loyuu su naa Patmos, sca yuu piti ti nu nscua cla'be hitya. Ca bi' ntsu'u na' ne' chcuā, xqui'ya cha' ná ntsii na' nchcui' na' cha' ji'i ycu'i' Ndyosi lo'o ñati; nchcui' na' lcaa cha' tso'o nu cua nda Jesús lo'o na.

¹⁰ Tsā clyo ji'i semana ngua, tsā ji'i ycu'i' nu Xu'na na, li' tyucui' ña'a na' ngua tii na' cha' ngua'ya Xtyi'i ycu'i' Ndyosi lo na' tsiya' ti; nga'aa ngua cua'ni na' xa' la cha'. Li' ndyuna na' cha' nchcui' tsaca ñati nde chu' su ndu na'; cuii ngusi'ya bi' lo'o nchcui', ñi'ya ndañi nclya'á ngu' sca cui'chcuā. ¹¹ Ndi'ya nchcui' nu bi' lo'o na':

—Ñi'ya nti' letra A, jua'a nguxana lcaa cha' lo'o na'; ñi'ya nti' letra Z, jua'a tye lcaa cha' lo'o na' —nacui' nu nchcui' bi'—. Sca clya nu'u lcaa cha' nu cacha' na' jinu'u juani; lcaa cha' nu ña'a nu'u juani, sca clya nu'u ji'i lo' quityi. Li' ta nu'u quityi re cha' tsa slo nu cati tya'a taju ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo ca quichi' tyi ngu', ca loyuu su cuentya Asia nu ñacui' na' re: quichi' Efeso, jua'a quichi' Esmirna, jua'a quichi' Pérgamo, jua'a quichi' Tiatira, jua'a quichi' Sardis, jua'a quichi' Filadelfia, jua'a quichi' Laodicea.

¹² Li' nguxtyacui' na' su ndu na' cha' ña'a na' tilaca laca nu nda cha' lo'o na'. Li' na'a na' ndu cati tya'a candyeru nu cua ndya' lo'o chcuā oro.

¹³ Laja candyeru bi' ndu sca nu ñi'ya ña'a ñati ña'a,

jua'a ña'a nu cusu' bi' ngua ti' na'. Tyucui tsa late' lacu' Ni, nu ndyalaa ca yane quiya' Ni tsiya' ti, lo'o jua'a cua ndyaaca' tyiquee Ni lo'o sca sintya oro. ¹⁴ Ngati tsa ña'a quicha' hique Ni, ñi'ya ngati ña'a quicha' xlya', masi yelu tlya' nu ngati ña'a. Tso'o tsa ngulane xee cloo Ni ñi'ya laca lo'o lye tsa ndyatü quii' su talya ña'a. ¹⁵ Ndubi tsa ña'a quiya' Ni, ñi'ya laca lo'o ndubi ña'a chcuã ngatsi nu cua ndyaa lo quii', lo'o li' ngusubii ngu' ji'i. Nu lo'o nchcui' Ni, ñi'ya laca lo'o ndyalú sca sta'a clyaa to' quee jaa' su cuã tsa ndyalú hitya, jua'a nguañi xtyi'ili'. ¹⁶ Ya' tsu' cui Ni ndacui cati tya'a cui, ñi'ya laca cuii nu ntsu'u nde cuã; tu'ba Ni ntucua sca xlyu cusuü nu cha tsa tyucuaa chu' bi'. Ndubi tsa ña'a loo Ni, ñi'ya laca lo'o ntyiji'i xee cuichaa nde hora.

¹⁷ Lo'o cua na'a na' ji'i Ni, tsiya' ca nclyú na' nde quiya' Ni; cua culiji ti ti' na' ngua, xqui'ya cha' ndyutsii tsa na'. Li' ya' tsu' cui Ni ngusta Ni hichu' na', ndi'ya nchcui' Ni lo'o na':

—Ná cutsii nu'u —nacui Ni—. Na' ntucua lo'o nguxana chalyuu, lo'o jua'a la cui' na' tyucua lo'o tye chalyuu. ¹⁸ Ycui' Ni nu lu'ú ca laca na' —nacui Ni—. Cua ngujuii na' nu ngua li', pana xa' ndyu'ú na' chaca quiya', lo'o juani nga'aa tye cha' lu'ú na'. Na' nclyu cña lo'o ndyijii ñati, jua'a la cui' na' nclyu cña macala su tyaa cresiya ji'i ngu'. ¹⁹ Sca nu'u cha' nu ndyaca re juani, cha' nu ña'a nu'u ca nde, jua'a cha' nu caca nde chalyuu tyempo nde loo la, cha' tsa quityi slo taju ñati 'na nde quichi tyi ngu' bi'. ²⁰ Ndi'ya ndyu'u cha' nu na'a nu'u tsa, cha' ji'i nu cati tya'a cuii nu ntsu'u nde cuã nu na'a nu'u cha' ndacui ya' na' la'a tsu' cui, jua'a

nu cati tya'a candyeru oro bi', cha' ná ngua cuayá' ti' nu'u nguicha': nu cati tya'a cuii bi', bi' laca nu cati tya'a ñat̃i nu ndu cuentya ji'̃i ycuí' Ndyosi cha' chcuí' ngu' lo'o nu cati tya'a taju ñat̃i ji'̃i Jesucristo, sca taju ñat̃i bi' scaa quich̃i; lo'o jua'a nu cati tya'a candyeru oro, bi' laca nu cati tya'a taju ñat̃i bi'.

2

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñat̃i nu ngusñi cha' ji'̃i Ni nde quich̃i Efeso

¹ Li' nacui Jesús:

—Nde cha' nu scua nu'u cha' tsa slo nu ñat̃i nu ndu cuentya jna' nde quich̃i Efeso, cha' culu'u cha' ji'̃i ycuí' Ndyosi ji'̃i ngu' bi': “Ndi'ya nchcuí' na' lo'o mā, la cui' na' nu ndacui nu cati tya'a cuii bi' ya' na', nu ndu na' cla'be laja nu cati tya'a candyeru oro bi': ² Cua jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni mā, nacui Jesús. Jlo ti' na' cha' ndalo tsa tyiquee mā, masi ndyiji tsa cha' ti'í ji'̃i mā cha' ndacu' mā cha' ji'̃i ngu' xña'a, nacui Ni. Lo'o jua'a jlo ti' na' cha' ná ndalo mā tsiya' ti ji'̃i ñat̃i cuxi. Cua ngua'ni cuayá' mā ji'̃i ñat̃i nu nacui cha' cua nda na' ji'̃i ycuí' ngu' lijya slo mā, masi ná nda na' ji'̃i ngu' bi' lijya; cua nquijeloo cha' ji'̃i mā cha' cuiñi ngu' bi', nacui Ni. ³ Lo'o jua'a jlo ti' na' cha' ná nchca taja ti' mā; masi ndyiji tsa cha' ti'í ji'̃i mā, ná ndya'achu' mā cha' jna'. ⁴ Pana nde qui'ya ntsu'u cha' sta na' hichu' mā, cha' ná ntsu'u tyiquee mā ña'a mā 'na ñi'ya nu ngua'ni mā tya clyo la, nacui Jesús. ⁵ Bi' cha' juani cua'ni clyo mā cha' tyi'u ti' mā ñi'ya nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee mā ña'a mā jna', nu lo'o ngusñi mā cha' 'na tya clyo; lo'o juani ña'a ti nga'a cha'

cua'ni mā la cui' cha' tso'o bi' chaca quiya'. Si ná tyaja'a mā cua'ni mā jua'a, li' caa na' caqui'ya jii candyeru jii mā ca su ntucua bi', tyalo'o na' jii, nacui Ni. ⁶ Pana nde cña ngua'ni mā nu tso'o tsa nti' na' ña'a na' jii, nacui Ni, cha' stu'ba nti' mā lo'o na' cuentya jii ngu' nicolaítas; tso'o cha' ná ndiya ti' mā tsiya' ti lcaa ña'a nu ndyu'ni ngu' bi'. ⁷ Cua'a jyaca mā xi jii ña'a cha' nu nda Xtyi'i ycu' Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jii Ni scaa quichi, si tyaja'a ca mā cuna mā: Tso'o ti cua'ni na' lo'o cua ña'a ca ñati nu tyijiloo jii nu xña'a ña'a cuayá' tye chalyuu jii ngu'; caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jii ngu' bi', lo'o jua'a ta na' chacuayá' cacu ngu' si'yu yaca tso'o nu ndu ca cla'be yuu tso'o su ndii ycu' Ni, nacui Jesús.”

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jii Ni nde quichi Esmirna

⁸ Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsa slo nu ñati nu ndu cuentya jna' nde quichi Esmirna, cha' culu'u cha' jii ycu' Ndyosi jii ngu' bi': “Ndi'ya nchcui' na' lo'o mā, na' nu ntucua lo'o nguxana lcaa cha', la cui' na' nu tya tyucua lo'o tye lcaa cha': Chañi cha' ngujuu na', pana cua ndyu'ú na' chaca quiya'. ⁹ Jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni cu'mā, nacui Ni. Jlo ti' na' cha' lye tsa ndyu'ni lya' ti' ngu' jii mā, cha' ti'i tsa mā cuentya jii ngu' bi', masi liñi la ñacui na cha' ntsu'u tsa cha' tso'o jii cu'mā cuentya jna', nacui Ni. Lo'o jua'a jlo ti' na' cha' cuxi tsa nchcui' ngu' jii mā. Nacui ngu' cha' sñi' ycu' Ndyosi laca ycu' ngu'; pana sca cha' ndu'ni ti ngu' laca cha' bi', cha' stu'ba ntsu'u cha' jii ngu' bi' lo'o Satanás, nacui Ni. ¹⁰ Ná cutsii mā jii cha' ti'í nu caca jii mā

nde loo la, masi cua'ni nu xña'a cha' tyuu tya'a ma tsa ma xi ne' chcu. Cua nti' yu cua'ni cuaya' yu jii' ma si ña'a ti tya nxñi ma cha' jna'. Pana tii ti tsa xcube' yu jii' ma, nacui Ni. Ña'a ti tyucui tyiquee ma xñi ma cha' jii' ycu' Ndyosi Sti na', masi cajaa ma, cha' ná nga'a cha' tye chalyuu nu ta na' jii' ma nde loo la li'. ¹¹ Cua'a jyaca ma jii' ña'a cha' nu nda Xtyi'i ycu' Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jii' Ni scaa quichi, si tyaja'a ca ma cuna ma xi: Tso'o ti cua'ni na' lo'o cua ña'a ca ñati nu tyijiloo jii' nu xña'a ña'a cuaya' tye chalyuu jii' ngu'; ná sca caca jii' ngu' bi' tsiya' ti tsa bi', nu lo'o culo ycu' Ndyosi cña jii' ñati cuxi nu ntsu'u ca bilyaa cha' tyaa ngu' nde chalyuu talya, nacui Jesús.”

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jii' Ni nde quichi Pérgamo

¹² 'Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsa slo nu ñati nu ndu cuentya jna' nde quichi Pérgamo, cha' culu'u cha' jii' ycu' Ndyosi jii' ngu' bi': “Ndi'ya nchcui' na' lo'o ma, nacui Jesús, na' nu ntsu'u xlyu cusuu 'na nu cha tsa tyucuaa chu' xlyu bi'. ¹³ Cua jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni ma, nacui Ni. Jlo ti' na' cha' laca Satanás loo ca su ndi'i cu'ma; pana masi jua'a laca cha', tya tso'o tsa nxñi ma cha' 'na, nacui Ni. Bilya tya'achu' ma jii' cha' jna'; ña'a ti jlya ti' ma 'na, masi tyempo cuxi nu ngua li', nu lo'o ndyujuii ngu' jii' jyo'o Antipas. Ná ndyutsii yu bi', nchcui' yu cha' 'na ca quichi tyi ma su ntucua Satanás loo. ¹⁴ Pana tya ntsu'u xi qui'ya nu sta na' hichu' ma, nacui Jesús, cha' tya ntsu'u xi ngu' tya'a ndyu'u ti'i ma ca quichi Pérgamo bi', nu ná nti' xtyanu jii' cha' cuxi, la cui' cha' cuxi nu ngulu'u

jyo'o Balaam ji'i ñati nu ngua sa'ni. Cua nchcui' jyo'o bi' lo'o jyo'o Balac nu ngua li', cha' culu'u yu cha' cuxi bi' ji'i ngu' Israel, cha' cacu ngu' msta nu nscua slo lcu'i jo'ó ji'i xa' ñati nu ná ndaquiya' ji'i ycu'i Ndyosi tsiya' ti, lo'o jua'a cha' cua'ni ngu' cha' suba' lo'o xa' nu cuna'a. ¹⁵ Lo'o jua'a ntsu'u xi ngu' tya'a ndyu'u ti'i ma nu ná ntaja'a ngu' xtyanu ngu' ji'i xa' cha' cuxi nu ngulu'u ngu' nicolaítas bi'. Ná ndiya ti' na' cha' cuxi bi' tsiya' ti, nacui Ni. ¹⁶ Bi' cha' juani culochu' ma lcaa cha' cuxi bi', nacui Ni. Si ná tyaja'a ma cua'ni ma jua'a, yala ti caa na' ca su ndi'i ma cha' xuu tya'a na' lo'o ma lo'o xlyu cusuu nu ntucua tu'ba na', nacui Ni. ¹⁷ Cua'a jyaca ma xi ji'i ña'a cha' nu nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Ni scaa quichi, si tyaja'a ca ma cuna ma: Tso'o ti cua'ni na' lo'o cua ña'a ca ñati nu tyijiloo ji'i nu xña'a ña'a cuayá' tye chalyuu ji'i ngu'; caca tyaala' ti' tyiquee ngu' bi', cacu ngu' cha' tso'o nu cua nguxco'o na' cha' caja ji'i ngu'. Lo'o jua'a ta na' sca quee sube ti nu ngati ña'a, nu nscua xtañi scaa ngu' chu', cha' ca cuayá' ti' ngu' bi', cha' tso'o ti nti' na' ña'a na' ji'i ngu'; chaca xtañi nu tso'o la laca nu nscua chu' quee bi'. Ná caja chacuayá' ji'i xa' ñati tyuloo xtañi bi'; cua laca ti ñati nu caja xtañi bi' ji'i, bi' laca nu caja chacuayá' cha' tyuloo ji'i, nacui Ni.”

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Ni nde quichi Tiatira

¹⁸ 'Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsa slo nu ñati nu ndu cuentya jna' nde quichi Tiatira, cha' culu'u cha' ji'i ycu'i Ndyosi ji'i ngu' bi': “Ndi'ya nchcui' lo'o ma, na' nu laca nu sca ti Sñi' ycu'i

Ndyosi, na' nu ngulane tsa xee cloo na' ñi'ya laca lo'o lye tsa ndyatū quii' su talya ña'a, na' nu ndubi tsa ña'a quiya' na' ñi'ya laca sca chcuā ngatsi nu scui chū'. ¹⁹ Cua jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni mā, nacui Ni. Ntsu'u tsa tyiquee mā ña'a mā jil'i tya'a mā nu ntsu'u cha' jil'i lo'o na', cha' tso'o tsa ngusñi mā cha' 'na; nxyucua mā jil'i ñati nu lyiji tsa cha' tso'o jil'i, jua'a ndalo tsa tyiquee mā lo'o ndyu'ni lya' ti' ngu' jil'i mā. Lo'o juani tso'o la xi ndyu'ni mā, nga'aa si'i ñi'ya nu ngua'ni mā tya sa'ni la, nacui Jesús. ²⁰ Pana nde qui'ya nu ntsu'u cha' sta na' hichū' mā, nacui Ni, laca cha' tya nda mā chacuayá' jil'i nu cuna'a Jezabel bi', cha' culu'u cha' cuxi jil'i ngu' tya'a mā. Ycui' ma' nacui ma' cha' laca ma' tu'ba jil'i ycui' Ndyosi, pana ndatsaa tsa ma' bi' jil'i ñati nu ntsu'u cuentya jna'; nclu'u qui'i jil'i ngu' cha' cua'ni ngu' cha' suba' lo'o xa' cuna'a, jua'a nclu'u ma' jil'i ngu' cha' cacu ngu' msta nu nscua slo lcu'i jo'ó jil'i ngu', nacui Ni. ²¹ Cua ntajaty tsa na' jil'i nu cuna'a bi', ni jacua' culochū' jil'i cha' cuxi nu ntsu'u jil'i; pana ná ntaja'a ma' bi' xtyanu ma' cha' suba' nu ndu'ni ma'. ²² Bi' cha' juani ta na' cha' ti'í jil'i ma' bi', nacui Ni. Stu'ba ti caca quicha nu cuna'a bi' lo'o nu ñati nu suba' tsa ndyu'ni lo'o, lye tsa caca quicha ngu'. Jua'a cua'ni na' lo'o ngu' bi', si ná ca tyuju'u ti' ngu' jil'i cha' cuxi nu ndyu'ni ngu', cha' culochū' ngu' jil'i cha' cuxi bi'; ²³ hasta cujuui na' jil'i ñati nu ngusñi cha' jil'i nu cuna'a bi', nacui Ni. Lo'o li' lcaa taju ñati jil'i Jesucristo lcu'a ti quichī, caja cha' jil'i ngu' cha' cua ngua'ni tye na' jil'i cha' cuxi bi'; li' taca jlya tso'o ti' ngu' cha' cua jlo ti' na' lcaa ña'a cha' nu nclyacua ti' ñati chalyuu. Lo'o li' ca cuayá' ti' lcaa mā cha' la cui' ñi'ya ngua'ni

ma cha' cuxi tya lo'o yaa ma chalyuu, jua'a xcube' na' ji'i ma, nacui Jesús. ²⁴ Juani chcui' na' xi lo'o cu'ma tya'a ngusñi ma cha' jna', nu ndyanu ma nde Tiatira, cu'ma nu ná ngusñi ma cha' cuxi nu nclyu'u nu cuna'a cuxi bi': ná jlo ti' ma cua'ni ma cha' cuxi nu nacui ngu' bi' cha' sca cha' nu tucui tsa nu ntsu'u ji'i Satanás laca, lo'o jua'a laca cha' cuxi bi'. Tso'o ndu'ni ma lacua. Ná ta na' xa' cña nu cua'ni ma, nacui Ni, ²⁵ masi sca ti cha' chcui' na' lo'o ma, cha' ña'a ti tya tyanu tso'o cha' ne' cresiya ji'i ma, lcaa cha' nu cua ndyuna ma tya tsubi' la; tyanu cha' bi' ña'a cuayá' nu caa na', nacui Jesús. ²⁶ Tso'o ti cua'ni na' lo'o cua ña'a ca ñati nu tyijiloo ji'i nu xña'a, ñati nu ndalo, cha' ndu'ni ngu' cua ña'a ca cña nu nti' na' cha' cua'ni ngu' ña'a cuayá' tye chalyuu, nacui Ni. Stu'ba ti tyucua ngu' bi' lo'o na', cha' caca ya loo ji'i lcaa ñati chalyuu ca li', ²⁷ cha' cua nda ycui' Ndyosi Sti na' chacuayá' cha' caca na' loo; jua'a tlyu tsa chacuayá' ta ycui' Ndyosi ji'i ngu' bi' lo'o caca ngu' loo ji'i ñati. Li' xcube' tsa ngu' ji'i ñati nu ná tyaja'a taquiya' ji'i cha' ji'i ycui' Ndyosi. ²⁸ Lo'o jua'a ta na' sca xee nu tyu'ú ne' cresiya ji'i ngu' ñi'ya laca sca cuii tlyu nu ntyucua nde nguxee, nacui Ni. ²⁹ Cua'a jyaca ma xi ji'i ña'a cha' nu nda na' lo'o taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Ni scaa quichi, si tyaja'a ca ma cuna ma, nacui Jesús.”

3

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Ni nde quichi Sardis

¹Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsa slo nu ñati nu ndu cuentya jna' nde quichi Sardis, cha' culu'u cha' ji'i ycu'i Ndyosi ji'i ngu' bi': "Ndi'ya nchcui' na' lo'o ma: Ndi'i Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o na', bi' laca cati tya'a cui'i lubii nu nda Ni ndyaa tyucui ña'a chalyuu. La cui' jua'a ya' na' ndacui nu cati tya'a cui' ndubi bi'. Cua nda na' cuentya ji'i lcaa ña'a nu ndu'ni ma, nacui Ni. Jlo ti' na' cha' ngunu'u cresiya ji'i ma, masi nacui ngu' quichi cha' lubii tsa ndu'ni ma, nacui Ni. ²Quee ti' ma juani, cha' ndi'i ma ñi'ya si laja' ti ma. Cua'ni clya ma nu tya xi ca cha' tso'o nu tya jlo ti' ma cha' cua'ni ma, cha' ná chcuna' cña bi' tsiya' ti; bilya ña'a na' si cua ndu'u scua cña bi' ji'i ma, nacui Ni. ³Tyi'u ti' ma cha' tso'o tsa ngusñi ma cha' 'na nu lo'o ngulu'u ngu' cha' ji'i ma tya clyo; taquiya' ma ji'i cha' bi' chaca quiya', pana culochu' ma cha' cuxi nu ndyu'ni ma juani, nacui Jesús. Si ná tyaja'a ma taquiya' ma cha' 'na, li' tsiya' ca tyu'u tucua na' caa na' slo cu'ma, ñi'ya nti' liya sca nu cuaana; caa na' cha' xcube' na' ji'i ma lo'o ná ca tii ma ni hora laca nu caa na', nacui Ni. ⁴Masi jua'a jlo ti' na' cha' tya ntsu'u xi ñati nu tso'o tsa ngusñi cha' jna' nde Sardis bi', nu lubii cresiya ji'i ngu'. Nu xa' la ngu' tya'a ndyu'u ti'i ma ni, cua ngui'i tsa ngu' ndyu'ni ngu' cha' cuxi; pana ngati tsa late' caji ji'i ñati nu tya nxñi cha' jna', tya'a ngu' bi' lo'o na', nacui Ni. Ndacui cha' caca jua'a ji'i ngu' bi', ⁵cha' xcui' ngati tsa late' cacu' ñati nu cua ntijiloo ji'i nu xña'a, nacui Ni. Nga'aa cuityi' na' xtañi ngu' bi' ji'i quityi' ca su nscua xtañi ñati nu ngujui chalyuu cucui ji'i jua'a. Lo'o tyalaa na' ca su ntucua ycu'i Sti na' lo'o ngu' xca ji'i Ni, li' ñacui na' ji'i Ni cha' ñati 'na laca ngu' bi', nacui Ni. ⁶Cua'a

iyaca ma xi jii ña'a cha' nu nda Xtyi'i ycuí' Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jii Ni scaa quichi, si tyaja'a ca ma cuna ma, nacui Jesús.”

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jii Ni nde quichi Filadelfia

7 'Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsa slo nu ñati nu ndu cuentya jna' nde quichi Filadelfia, cha' culu'u cha' jii ycuí' Ndyosi jii ngu' bi': “Ndi'ya nchcui' lo'o ma, na' nu laca nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi: Xcuí' lubii tsa cresiya 'na, xcuí' cha' liñi ndu'ni na'. Juani laca na' loo jii ñati 'na ñi'ya ngua jyo'o David loo jii ngu' tya sa'ni la. Nu lo'o ta na' chacuayá' cha' cua'ni ñati sca cña, ná tucui taca jii tacu' cha' jii ngu' bi' li'; nu lo'o tacu' na' cha' jii ñati cha' ná cua'ni ngu' sca cña, ná tucui taca jii cua'ni cña bi' li'. 8 Nda na' cuentya jii lcaa ña'a nu ndu'ni ma, nacui Ni. Cua nda na' sca cña tso'o cha' cua'ni ma, lo'o ná tucui taca tacu' cha' jii ma li', masi jlo ti' na' cha' ná caca jii ma chcuí' lye ma lo'o ñati cuentya jna', cha' ná nguula ti' tyiquee ma tsiya' ti; pana ña'a ti tya ndaquiya' ma jii lcaa cha' nu nclyu'u na' jii ma, bilya xtyanu ma 'na. 9 Ntsu'u xi taju ñati nu cuiñi ti nda cha' lo'o tya'a ngu' cha' ñati jna' laca ngu'; liñi la ñacuí' na cha' ntsu'u cha' jii ngu' bi' lo'o Satanás. Ca tiya' la xi cuane na' jii ngu' bi', cha' tyaa ngu' ca slo cu'ma, tyu sti' ngu' slo ma cha' cua'ni tlyu ngu' jii ma li'; caca cuayá' ti' ngu' jua'a cha' tyaca'a tsa cu'ma 'na. 10 Cua ndyi'u ti' ma cha' nu nacui na' jii ma tsubi', cha' talo tyiquee ma cha' tu ti' ma 'na ni tsá tyaa na' chaca quiya'; bi' cha' juani cua'ni na' cha' ná sca caca jii ma lo'o tyalaa tyempo cuxi nde chalyuu. Cua liyya caca

cha' cuxi bi', nu cua'ni cuayá' ji'í lcaa ñati chalyuu.
 11 Cua tyaa ti na'. Ná ta ma chacuayá' cha' culiji
 yu'u jua'a ti cha' tso'o nu ntsu'u ne' cresiya ji'í ma,
 tya cua'ni ma ñi'ya nu ngua'ni ma tya sa'ni la. Tii
 ti ti' tyi'í ma cha' caja chalyuu tso'o nu ta ycuí'
 Ndyosi ji'í ma lo'o tye chalyuu re. 12 Cua ña'a ca
 ñati nu tyijiloo ji'í nu xña'a ni, tlyu tsa caca ñati bi'
 laja ñati 'na lo'o cua ndyee chalyuu; tso'o tsa tyi'í
 ngu' bi' ca su ndi'í na'. Scua na' xtañi ycuí' Ndyosi
 Sti na' loo ngu' bi', lo'o jua'a scua na' ni naa quichi
 tlyu nu ca ji'í ycuí' Ni; Jerusalén cucui naa quichi
 bi'. Tyu'u bi' nde su ntucua ycuí' Ndyosi, caa ca'ya
 bi' lo yuu. Jua'a scua na' xtañi ycuí' na' loo ngu'
 bi', cha' laca ngu' ñati 'na. 13 Cua'a jyaca ma xi ji'í
 ña'a cha' nu nda Xtyi'í ycuí' Ndyosi lo'o taju ñati nu
 ngusñi cha' ji'í Ni scaa quichi, si tyaja'a ca ma cuna
 ma, nacui Jesús.”

*Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' ji'í
 Ni nde quichi Laodicea*

14 'Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsa slo nu
 ñati nu ndu cuentya jna' nde quichi Laodicea, cha'
 culu'u cha' ji'í ycuí' Ndyosi ji'í ngu' bi': “Ndi'ya
 nchcui' na' lo'o ma: Chañi cha' ndyu'u tucua cha',
 lcaa cha' nu nda na' lo'o ñati; liñi tsa nchcui' na'
 cha' ji'í ycuí' Ndyosi Sti na' lo'o ñati, cha' tyucui
 tyiquee na' ndu'ni na' cña ji'í ycuí' Ni. Nu lo'o
 nguxana ndya' lcaa na nu ntsu'u chalyuu, stu'ba
 ti ndu na' lo'o ycuí' Ni nu ngua li', nacui Jesús.
 15 Cua jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni cu'ma; jlo ti' na'
 cha' ni si'i na ngusñi tso'o ma cha' 'na, lo'o jua'a
 ni si'i na ndya'achu' ma cha' 'na. Tso'o la masi
 tyucui tyiquee ma xñi ma cha' 'na, masi xtyanu ma

cha' 'na tsiya' ti. ¹⁶ Ñi'ya laca si co'o na hitya nu conu' ti chcatsu, ni si'i na tyique', ni si'i na tyacala', na conu' ti chcatsu bi'; ná tso'o ndyi'yu bi', salú na ji'i nde lo yuu, nga'aa co'o na ji'i. Jua'a laca cu'ma cuentya jna', cha' sa cla'be ti ná ngusñi ma cha' 'na. ¹⁷ Quiña'a tsa cha' ntsu'u ji'i ya, nacui ma. Cua ngujui sca chalyuu tso'o ji'i ya, bi' cha' nga'aa ntsu'u cha' nu lyiji ji'i ya, nacui ma. Pana ná nda ma cuentya cha' tya'na tsa ma nti' na' ña'a na' ji'i ma. Tso'o la si ca tyuju'u ti' ma, nti' na', cha' nga'aa ntsu'u cha' ji'i ma tsiya' ti; ntsu'u tsa cha' nu lyiji ji'i ma nti' na' ña'a na' ji'i ma, bi' cha' ná nchca culacua tso'o ti' ma tsiya' ti. ¹⁸ Ta na' sca cuii lo'o ma lacua, bi' cha' cua'a jyaca ma ji'i cha' nu chcu' na' lo'o ma, cha' chañi taca culu'u cha' bi' ji'i ma ñi'ya caca xutacui cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ma: Nga'a cha' cua'ni ma cha' caja sca chalyuu cucui ji'i ma su nga'aa cua'ni ma cha' cuxi, cha' nga'aa ntsu'u cha' ca tyuju'u la ti' ma li'. Cua'ni ma cha' culacua tso'o xi ti' ma lacua, cha' ca cuayá' ti' ma scaa cha'. ¹⁹ Lcaa ñati nu tyaca'a tsa 'na, ndaca'a na' xi ji'i ngu', nchcube' na' xi ji'i ngu'. Cua'ni clya ma lacua, cha' culochu' ma cha' cuxi nu ndyu'ni ma. ²⁰ Cua'a jyaca ma: Cua ndyalaa na' nde slo cu'ma; ndu ti na' nchcu' na' lo'o ma juani, cha' cua ña'a ca ñati nu tucua cha' 'na, tyanu na' slo ngu' bi' li'; tyi'i na' slo ngu' bi', tso'o tsa tyu'u cha' jna' lo'o ngu' bi' li'. ²¹ Cua ña'a ca ñati nu tyijiloo ji'i nu xña'a ña'a cuayá' tye chalyuu, ta na' su tyucua ñati bi' ca su ntucua na' cha' laca na loo; cha' jua'a na', cua ntijiloo na' ji'i nu xña'a bi', lo'o juani nga'a na' slo ycui' Sti na' su laca Ni loo. ²² Cua'a jyaca ma xi ji'i ña'a cha' nu nda Xtyi' i ycui' Ndyosi lo'o taju ñati nu

ngusñi cha' ji'i Ni scaa quichi, si tyaja'a ca ma cuna ma.”

Cua ndye cha' nu nda Jesús ndyaa slo taju ñati ji'i Ni scaa quichi.

4

Ndyu'ni tlyu ngu' ji'iy cui' Ndyosi ca su ntucua Ni

¹ Li' nguxña'a na' nde cua, na'a na' cha' ntucua yaala sca toni'i ca bi'. Li' xa' nguañi nchcui' nu ñati nu cua nchcui' lo'o na' tsaca quiya' nu ngua tya tsa la; ñi'ya ndañi nclya'á cui'chcua, jua'a nxi'ya nu bi' nchcui' lo'o na'. Ndi'ya nchcui' nu bi' lo'o na' li':

—Tyacuí clyu nu'u ca nde, culu'u na' jinu'u lcaa cha' nu nga'a cha' caca tyempo nde loo la.

² Hora ti ngua'ya Xtyi'i y cui' Ndyosi lo na' li'. Cla'be nde cua bi' na'a na' cha' ntucua sca yaca xlya tlyu nu tso'o tsa ña'a. Nde bi' ntucua sca ñati.

³ Ndubi tsa ña'a loo y cui' nu Cusu' nu ntucua ca bi', lo'o tyuu tya'a color ntsu'u loo Ni, ñi'ya laca quee ndubi nu ngatsi ña'a, ñi'ya laca quee nu nga'a tsa ña'a. Tyi'i ca chu' su ntucua bi' ndu cuaña taa nu nga'aa ña'a nclyu'u xee. ⁴ Nde chu' la ntucua xa' la yaca xlya; lo yaca bi' ntyucua calaa ntucua jacua tya'a ngu' cusu', tsa lo scuii ti ntucua ngu' tyi'i ca chu' su ntucua Ni. Lacu' ngu' bi' late' ngati, jua'a ntucua sne' oro hique scaa ngu'. ⁵ Lye tsa nguañi nchcui' tyi'yu li', lye tsa ndyubii ca su ntucua y cui' Ndyosi li'. Nde loo su tlyu su ntucua Ni ndu cati tya'a quityee ya' ndyaquí, bi' laca nu cati tya'a cui'i lubii nu laca Xtyi'i y cui' Ndyosi nu ndu'u ndyaa tyucui ña'a chalyuu. ⁶ Nde cla'be su ntucua ñati bi', ngua ti' na' cha' na'a na' sca tayu'; ñi'ya ndubi ña'a sca caatya, jua'a ndubi ña'a bi'.

Tyi'j ca chu' su ndu yaca xlya tlyu bi', ca bi' ndu jacua tya'a na lu'ú nu ñi'ya ña'a na'ni, jua'a ña'a; ndu ni' cua. Tyucui ña'a ni' ntucua cloo ni'; masi nde sii' ni', masi nde chu' ni' ntucua cloo ni'.
 7 Na'ni nu nchca clyo bi', ñi'ya ña'a cuichi ña'a ni'; na'ni nu nchca tyucuaa bi', ñi'ya ña'a toro cuañi' ña'a ni'; na'ni nu nchca tyuna bi', ñi'ya ña'a saca' ñati, jua'a ña'a saca' ni'; na'ni nu nchca jacua bi', ñi'ya ña'a cua'ya ndyacu, jua'a ña'a ni'.
 8 Scua' tya'a lu'be ntsu'u ji'i scaa na'ni bi', pana ntucua cloo ni' tyucui ña'a hichu' lu'be ni'; lo'o nde ne' lu'be ni', la cui' jua'a ntucua cloo ni'. Nga'aa nchca ti cha' ndula tu'ba ni' tsá lo'o talya:

Xcui' na lubii tsa cresiya ji'i ycu' Ndyosi nu nchca ji'i ndu'ni lcaa cña, nacui' ni' lo'o ndyula tu'ba ni'.

Nu ngua tya clyo lu'ú ycu' Ni, la cui' jua'a na lu'ú Ni juani,

lo'o ña'a ti tya lu'ú Ni tyempo nde loo la.

Jua'a nacui' ni' lo'o ndyula tu'ba ni'.

9 Lu'ba ti ndyula tu'ba nu ca ta'a jacua na'ni tacati bi' li'. Ndu'ni tlyu ni' ji'i Ni, ndu'ni chi' ni' loo ycu' Ni; ndya tsa ni' xlya'be ji'i ycu' Ni nu ntucua lo yaca xlya tlyu bi', cha' lcaa yija lu'ú ycu' Ndyosi.

10 Lcaa quiya' lo'o ndyula tu'ba na'ni bi', li' ndyatú stí' nu ngu' cusu' bi' nde loo su ntucua ycu' Ni lo yaca xlya tlyu bi'; ndu'ni tlyu ngu' cusu' bi' ji'i ycu' Ni cha' lcaa yija lu'ú Ni. Li' nda'ya ngu' sne' oro nu ntucua hique ngu', nsta ngu' ji'i nde loo su tlyu su ntucua ycu' Ni. Ndi'ya nchcui' ngu' lo'o Ni li':

11 Ndyosi Xu'na ya, nga'a cha' cua'ni tlyu ya jinu'u, cha' cua'ni chi' ya loo nu'u, nacui' ngu'.

Nchca jinu'u cua'ni nu'u lcaa lo cña tsiya' ti nu nti'
 nu'u cua'ni nde chalyuu.
 Na cua ngüiñá nu'u lcaa lo na nu ntsu'u nde cha-
 lyuu;
 chacuayá' jinu'u lu'ú lcaa na, cha' nda nu'u
 chacuayá' cha' ndya'a lcaa na lu'ú.
 Jua'a nacui ngu' lo'o ndyula tu'ba ngu' li'.

5

*Nu ñati nu taca ji'i chcu' lo quityi nu ntsu'u ya'
 ycu' Ndyosi*

¹ Li' na'a na' cha' ntsu'u quityi ya' tsu' cui nu
 cusu' laca loo nu ntucua lo yaca xlya bi'. Sca quityi
 nchcu', nu ngutu ti ña'a laca bi'; jua'a tyucuaa chu'
 quityi bi' cua nscua cha'. Cati se'i nga'a nguiña'
 tu'ba quityi su ndyacu' bi'. ² Li' na'a na' cha' ndu
 sca ñati nguula, sca xca ji'i ycu' Ndyosi. Cui tsa
 ngusi'ya xca bi':

—¿Tilaca laca nu ntsu'u chacuayá' ji'i cha' suu
 nguiña' nu nga'a tu'ba quityi nchcu' bi', cha'
 chcana quityi bi'? —nacui.

³ Li' masi tyucui ña'a su ntucua ycu' Ndyosi bi',
 masi tyucui ña'a lo yuu chalyuu, masi tyucui ña'a
 chaca ba'a chalyuu su ndyaa ñati nu cua ngujui,
 ná ngujui nu scana ji'i quityi cha' chcu' ngu' lo.
⁴ Ti'i tsa ngusi'ya na' li', cha' nga'aa ngujui nu
 scana ji'i quityi cha' chcu' ngu' lo. ⁵ Li' nguxana
 nchcu' sca nu cusu' lo'o na':

—Nga'aa xi'ya nu'u juani —nacui—. Cua ngujui
 nu scana ji'i quityi bi', nu taca ji'i suu nguiña' bi',
 masi nu cati tya'a nguiña' nu nga'a tu'ba quityi bi'.
 Ycu' yu bi' laca loo ji'i ngu' Judá, cha' la cui' tya'a
 ñati ji'i jyo'o David laca yu bi'. Cua ntijiloo yu ji'i

nu xña'a, bi' cha' juani taca ji'i yu scana yu quityi bi'.

⁶ Li' na'a na' ndu sca ñati; ñi'ya ña'a sca xlya' cuañi', jua'a ña'a ñati bi'. Ndu yu bi' nde loo su tlyu su ntucua ycu' Ndyosi, laja su ndu nu ngu' cusu' bi', laja nu na'ni tacati bi'. Tya tyaca' nscua cuayá' hichu' yu tya lo'o ndyujuii ngu' ji'i yu tsaca quiya', jua'a ña'a yu bi'. Cati tya'a sata ntucua hiq̄ue nu ñi'ya ña'a xlya' nu ndu cuentya ji'i Jesús. La cui' jua'a ntucua cati tya'a cloo Ni; nu cloo Ni ni, bi' laca cati tya'a cui'i lubii nu laca Xtyi'i ycu' Ndyosi nu ndu'u ndyaa tyucui ña'a chalyuu.

⁷ Li' ndyaa nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ndyiqui'ya Ni ji'i quityi nchcu' nu ntsu'u ya' tsu' cui' nu cusu' laca loo nu ntucua su tlyu bi'. ⁸ Lo'o ngusñi Ni quityi bi', li' ngutu sti' ca ta'a jacua na'ni tacati bi'; lo'o jua'a nu calaa ntucua jacua tya'a ngu' cusu' bi', ndu sti' ngu' nde loo nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Ntsu'u sañi ya' ngu' cusu' bi', lo'o jua'a ntucua cuu oro ya' lcaa ngu' cusu' bi'; ntsu'u yana jo'ó nu ndyaqu'i ne' cuu bi'. Ñi'ya lo'o ntyucua xtyi'i yana jo'ó ndyaqu'i bi', jua'a ndyaa cha' nu nchcui' ngu' ca slo ycu' Ni lo'o nchcui' ñati ji'i ycu' Ndyosi lo'o Ni. ⁹ Li' ndyula tu'ba ngu' bi' sca jii cha' cua'ni chi' ngu' loo nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Bilya cuna na' jii nu ndyula tu'ba ngu' bi':

Cua nda ycu' Ni chacuayá' jinu'u cha' xñi nu'u quityi nchcu' bi', nacui' ngu',

cha' suu nu'u nguiña' nu nga'a tu'ba quityi bi'.

Na cua ndyujuii ñati jinu'u tsaca quiya';

pana lo'o ngujuui nu'u ni, li' ngua'ni nu'u cña cuentya ji'i ya cha' caca ya ñati ji'i ycu' Ndyosi.

Ñati nu cua ndyu'u cua ña'a ca quichi tyi ngu', ñati
nu nchcui' cua ña'a ca lo cha'cña nu nchcui'
ñati chalyuu,

ñati nu ndyu'u tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'i
ñati, bi' ñati nu ngusubi nu'u ji'i.

¹⁰ Cua ngua'ni nu'u cha' caca ngu' bi' sca lo ñati nu
ndulo tsa cuentya ji'i ycui' nu'u,

cha' taca cua'ni ngu' cña nu nti' ycui' Ndyosi Sti na.
Lo'o jua'a caca ngu' bi' loo nde chalyuu.

¹¹ Lo'o ndye ndañi jii bi', chaca quiya' na'a na' ca
bi'. Li' ndyuna na' ndyula tu'ba tyuu tsa mil tya'a
xca ji'i ycui' Ndyosi; nde chu' su ntucua yaca xlya,
nde chu' su ndu na'ni tacati bi', nde chu' su ndu
ngu' cusu' bi', ca bi' ndu quiña'a tsa ngu' xca bi' li'.

¹² Cuii tsa ndyula tu'ba ngu' li':

Cua ndyujuii ngu' ji'i nu ñi'ya ña'a xlya' bi' tsaca
quiya', nacui ngu'.

Xqui'ya ñati chalyuu, bi' cha' ngujuii Ni.

Lo'o juani nga'a cha' chcui' na ji'i Ni, cha' lcaa lo
cña tsiya' ti nchca ji'i Ni cua'ni Ni;

jua'a na ji'i Ni laca lcaa lo na tsiya' ti.

Lcaa cha' jlo ti' Ni, lcaa cña nchca ji'i Ni;

bi' cha' ndyu'ni chi na loo Ni, ndyu'ni tlyu na ji'i Ni,
lo'o jua'a tso'o tsa chcui' na ji'i Ni lo'o ñati.

Jua'a nacui xca ji'i ycui' Ndyosi lo'o ndyula tu'ba
ngu'.

¹³ Li' nguañi ndyula tu'ba lcaa ñati tyucui ña'a
chalyuu, lcaa ngu' nu cua nda ycui' Ndyosi ji'i lijya
nde chalyuu; masi nde cua su ntucua ycui' Ni,
masi nde lo yuu chalyuu, masi chaca ba'a chalyuu
su ndyaa ñati nu ngujuii, masi lo tyujo'o, lcaa
ñati bi' ndyu'ni tlyu ngu' ji'i ycui' Ndyosi. Ndi'ya
nchcui' ngu':

Cua'ni tlyu na ji'i ycuí' nu Cusu' nu ntucua ca su tlyu, nacuí' ngu', cua'ni chí na loo Ni.

Jua'a nu ñi'ya ña'a xlya' bi', cua'ni tlyu na ji'i Ni.

Sca ti ycuí' Ndyosi ntsu'u chacuayá' ji'i Ni cha' cua'ni Ni lcaa lo cña tsiya' ti;

lo'o jua'a ná nga'a cha' tye cha' ji'i ycuí' Ni tsiya' ti, nacuí' ngu'.

¹⁴ Nu ca ta'a jacua na'ni tacati bi' ni, nguxacuí' ni cha' ji'i ngu' li':

—Jua'a caca cha' lacua —nacuí' ni'.

Li' ndu sti' nu calaa ntucua jacua tya'a ngu' cusu' bi', ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycuí' Ndyosi, cha' ná nga'a cha' tye yija ji'i Ni.

6

Nu lo'o ndyaala quityi ji'i ycuí' Ndyosi

¹ Li' na'a na' cha' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' sca nguiña' nu nga'a tu'ba quityi bi'. Ndyuna na' nchcui' sca na'ni tacati bi' li'. Lye tsa nguañi nchcui' ni' ñi'ya lo'o ndañi nchcui' tyi'yu:

—Cuāā clya nu'ū ca nde —nacuí'.

² Li' nguxña'a na' ji'i nu ñati nu nchcui' na'ni tacati bi' lo'o, na'a na' ndu sca cuayu ngati; yu nu ntucua hichu' cuayu bi' ni, na'a na' ntucua sca cuatyí ya' yu, lo'o jua'a cua nda ngu' sca sne' chcuā cha' tyucua hique yu. Li' ngutu'u yu ndyaa yu cusuū; ntijiloo yu li', lo'o ña'a ti tya tyijiloo la yu xi ji'i tya'a cusuū yu.

³ Lo'o li' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' chaca nguiña' nu nga'a to' quityi bi'. Ndyuna na' nchcui' na'ni tacati nu nchca tyucuaa li':

—Cuāā clya nu'ū ca nde —nacuí'.

⁴ Li' ngutu'u tucua chaca cuayu nu nga'a ña'a color ji'i. Yu nu ntucua hichu' ni' bi' ntsu'u chacuayá' ji'i cua'ni cha' cusu'u lo yuu chalyuu, cha' jua'a cujuui ñati chalyuu ji'i tya'a ñati ngu'. Tonu tsa xlyu cusu'u ngujui ji'i yu bi'.

⁵ Lo'o li' nu nchca tyuna quiya' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' nguiña' nu nga'a to' quityi. Ndyuna na' cha' nu nchcui' na'ni tacati nu nchca tyuna li':

—Cuaa clya nu'u ca nde —nacu'i.

Li' na'a na' ndu sca cuayú nu ngata ña'a; sca cuayá' ndacui ya' ñati nu ntucua hichu' cuayu bi'.

⁶ Li' ngua ti' na' cha' nguañi nchcui' sca ñati nu nda xtyi'i laja su ndu nu jacua tya'a na'ni tacati bi':

—Sa sca' ti nscua' caja ji'i ngu' cua'ni ngu' cña sca tsá —nacu'i—, lo'o jua'a sca milya ti si'yu nscua' jo'o caja ji'i ngu' sca tsá; pana ña'a ti quiña'a nga'a caca setye, lo'o jua'a quiña'a caca vino nu ndyiyu ngu' —nacu'i yu bi'.

⁷ Lo'o li' nu nchca jacua quiya' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' nguiña' nu nga'a tu'ba quityi bi'. Ndyuna na' nchcui' na'ni tacati nu nchca jacua li':

—Cuaa clya nu'u ca nde —nacu'i ni'.

⁸ Li' na'a na' cha' ndu sca cuayu nu ngatsi ña'a. La Muerte naa nu ntucua hichu' cuayu bi', cha' bi' laca nu ndyaa ndyujui ji'i ñati; nde chu' bi' ngutu'u lca'a tsa tlyu ti cresiya ji'i ngu' jyo'o. Ntsu'u chacuayá' ji'i yu bi', cha' cujuui yu ji'i ña'a tsaca yu'be ñati nu ndi'i chalyuu; lcaa ni'i su ndi'i jacua tya'a ñati ni, cujuui yu ji'i tsaca tya'a ngu' li', masi lo'o caca cha' cusu'u ji'i ngu', masi lo'o caca jbi'ña ji'i ngu', masi lo'o quicha ngu', masi lo'o cua'ni xña'a na'ni tyaala lo'o ngu'.

⁹ Lo'o li' nu nchca ca'yu quiya' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' nguiña' nu nga'a tu'ba quityi bi'. Li' na'a na' sca mesa tlyu nde loo su ntucua ycuí' Ndyosi, mesa bi' laca nu tyucua msta lo. Nde ne' mesa bi' ntsiya tyuu tya'a ngu' nu ngujuii; cua ndyujuii ñati ji'i ngu' bi' xqui'ya cha' nu nda ycuí' Ndyosi lo'o ngu' bi', cha' ná ntsii ngu' bi' nchcui' ngu' cha' bi' lo'o tya'a ñati ngu' li'. ¹⁰ Cuii ngusi'ya jyo'o bi':

—Ndyosi Xu'na ya —nacui ngu'—, xcui' lubii tsa cresiya jinu'u; xcui' cha' liñi ndu'ni nu'u —nacui jyo'o bi'—. ¿Ha tya tiya' tsa cua'ni cuayá' nu'u ji'i ñati chalyuu? ¿Ha tya tiya' tsa xcube' nu'u ji'i ngu' xqui'ya cha' cua ndyujuii ngu' ji'i ya? —nacui jyo'o bi'.

¹¹ Lo'o ti ngujui late' ngati cacu' lcaa jyo'o bi', li' nchcui' ycuí' Ndyosi lo'o ngu' bi':

—Xa' xtyii cña' ma tya xi ca, ña'a cuayá' tyalaa tyuu tya'a jyo'o ngu' tya'a ma, tya'a ngusni ma cha' ji'i Jesús, tya'a ndyu'ni ma cña ji'i Ni; tya cujuui ñati chalyuu ji'i ngu' bi' ñi'ya lo'o cua ndyujuii ngu' ji'i cu'ma —nacui Ni.

¹² Lo'o li' na'a na' ji'i nu ñi'ya ña'a xlya' bi', cha' nu nchca scua quiya' ngusuu Ni nguiña' nu nga'a to' quityi bi'; lye tsa ngulacui chalyuu li'. Li' ndyacu cuichaa, ngua talya xee; ñi'ya laca sca late' ngata nu nchcu' ñati su nscua jyo'o, jua'a ña'a ngua bi'. Lo'o jua'a co' ni, ngua nga'a ña'a bi'; ñi'ya ña'a tañi, jua'a ña'a bi'. ¹³ Li' ndyalú cuii nu ntsu'u nde cua; ñi'ya nti' ndyalú mancu ye'e lo'o lye tsa nchca cui'i nchquiña ji'i sta' yaca, jua'a ndyalú cuii nde lo yuu li'. ¹⁴ Nga'aa chcana ña'a ngu' nde cua li'; cua nguliji yu'u bi', cha' ngulatsu' ycuí' Ndyosi ji'i.

La cui' jua'a ngulatsu' Ni ji'i lcaa ca'ya cua; jua'a lcaa yuu cla'be nu nscua cla'be hitya, ngulatsu' Ni ji'i. ¹⁵ Li' ngutu'u cuatsi' ti lcaa ñati, masi tyuquee, masi quiya' cua'a, masi sii' ca'ya; lcaa ngu' nu laca loo, cuati nu laca loo ji'i ñati cusuu, masi culiya' ngu', masi tlyu tsa ñati laca ngu', masi msu nu ngüi'ya ti ñati, masi msu nu ndi'i tso'o ti laca ngu' bi', lcaa ngu' lo'o tya'a ngu' ngutu'u cuatsi' ngu'. ¹⁶ Li' ngusi'ya ngu' ji'i ca'ya lo'o ji'i quee tlyu:

—Cuaa clya ma xasu ma hichu' ya, cha' ná ña'a ycui' nu Cusu' nu ntucua su tlyu ji'i ya; ñasi' tsa nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ña'a Ni ji'i ya —nacu'i ngu'.

¹⁷ Cua ndyalaa tsa cha' xcube' Ni ji'i ñati, lo'o ná ndalo ngu' tsiya' ti ji'i cha' bi'.

7

Ni tsa lo tya'a ngu' Israel nu cua nga'a cuayá' ji'i ycui' Ndyosi nde tyacaa ngu'

¹ Tiya' la li' na'a na' ji'i jacua tya'a xca ji'i ycui' Ndyosi; na'a na' nde quiya' chalyuu, nde jacua se'i su ndu nu jacua tya'a ngu' xca bi'. Ndaca'a xca bi' ji'i ca ta'a jacua cui'i nu ncliyatu'u lo chalyuu; nga'aa nda ngu' xca bi' chacuayá' culatu'u cui'i bi', masi nde lo yuu, masi nde tyujo'o, ni sca chu' yaca ná culatu'u cui'i. ² Li' na'a na' ndu'u tucua chaca yu xca, nu ndu'u tucua lijya nde su ntyucua cuichaa. Ndyi'ya yu cuayá' nu cua nda ycui' Ndyosi ji'i yu, cha' cua'a yu hichu' ñati ji'i ycui' Ndyosi; la cui' Ni nu nda chalyuu ji'na laca bi'. Cui' nchcui' yu lo'o nu jacua tya'a xca nu ntsu'u chacuayá' ji'i cha' cua'ni ñu'u ji'i chalyuu

lo'lo ji'ḷi tyujo'o. ³ Ndi'ya nchcui' yu lo'lo ngu' xca bi' li':

—Ná cala' mā chalyuu, ná cala' mā tyujo'o, ná cala' mā yaca; tya lyiji cua'a ycuí' Ndyosi cuayá' nde tyacaa ñati' nu ndyu'ni cña ji'ḷi ycuí' Ni.

⁴ Li' ngulu'u ngu' 'na ni tsa lo tya'a ñati' nu cua ngua'a ycuí' Ndyosi cuayá' nde tyacaa ngu'; sca siyento ntucua tu'ba ntucua jacua mil tya'a ñati' laca bi'. Tyu'u ngu' bi' ji'ḷi nu tii tyucuaa tya'a taju ngu' Israel, nu sca xtañi laca ji'ḷi sca taju ngu':

⁵ Tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati' ji'ḷi ngu' tya'a xtañi Judá nu ngua'a ycuí' Ndyosi cuayá' ji'ḷi, cuati tyu'u chaca tii tyucuaa mil tya'a ñati' ji'ḷi ngu' tya'a xtañi Rubén,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati' ji'ḷi ngu' tya'a xtañi Gad,

⁶ cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati' ji'ḷi ngu' tya'a xtañi Aser,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati' ji'ḷi ngu' tya'a xtañi Neftalí,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati' ji'ḷi ngu' tya'a xtañi Manasés;

⁷ la cui' jua'a tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati' ji'ḷi ngu' tya'a xtañi Simeón,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati' ji'ḷi ngu' tya'a xtañi Leví,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati' ji'ḷi ngu' tya'a xtañi Isacar,

⁸ cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati' ji'ḷi ngu' tya'a xtañi Zabulón,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati' ji'ḷi ngu' tya'a xtañi José,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu' tya'a
xtañi Benjamín.

Tsa lo cua ti tya'a ngu' Israel ngua'a ycuí' Ndyosi
cuayá' ji'i.

*Nu xa' la ñati tyucui ña'a chalyuu nu ta ycuí'
Ndyosi late' ngati ji'i*

⁹ Tiya' la li' na'a na' ndu tsa tlyu ti ñati nu cua
ngua'ni lyaá Jesús ji'i; quiña'a tsa ñati nga'a, bi'
cha' ná tucui ngua ji'i culacua ji'i ñati bi'. Tyucui
ña'a chalyuu mala su ndi'i ñati ngutu'u ngu' yaa
ngu'; lcaa lo ñati chalyuu yaa, cha' cua ña'a ca
quichi tyi ngu' ngutu'u ngu', cua ña'a ca lo cha'cña
nu nchcui' ñati chalyuu nchcui' ngu' bi'. Ndyatu
ngu' nde loo su ntucua yaca xlya tlyu, nde loo
su ndu nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Late' ngati lacu'
ngu', ntucua laca' nguiña ya' ngu' ndu ngu'. ¹⁰ Cuii
nchcui' ngu' li':

Cua'ni tlyu na ji'i ycuí' Ndyosi nu Xu'na na nu
ntucua lo yaca xlya tlyu,

la cui' bi' laca nu ndu'ni lyaá ji'na,

nacuí' ngu' ji'i tya'a ngu';

jua'a nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ndu'ni lyaá ji'na,

nacuí' ngu'. ¹¹ Lo'o jua'a lcaa xca ji'i ycuí' Ndyosi,
lo'o ngu' bi' ndu ngu' nde chu' su ntucua yaca xlya
bi'; nde chu' su ndu na'ni tacati bi', nde chu' su ndu
ngu' cusu', ca bi' ndi'i ngu'. Ndyaa stii ngu' nde loo
ngu' lo yuu li', cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i ycuí' Ndyosi.

¹² Li' nacuí' nu ngu' xca bi':

Jua'a caca cha' lacua; cua'ni tlyu na ji'i Ni, cua'ni
chi na loo Ni,

tya na xlya'be ji'i ycuí' Ni.

Chcui' na cha' lcaa cha' jlo ti' Ni, na ji'i Ni laca lcaa
lo na nu ntsu'u chalyuu;

lcaa lo cña tsiya' ti nchca ji'i Ni cua'ni Ni, sca ti ycuí'
Ni ntsu'u chacuayá' ji'i Ni cua'ni Ni lcaa cña.

Lcaa yija ná nga'a cha' tye cha' jua'a caca ji'i ycuí'
Ndyosi Sti na.

Chañi cha' jua'a caca.

Jua'a nacui' ngu' xca' ji'i tya'a ngu'.

¹³ Li' nchcuane sca ngu' cusu' jna':

—¿Tilaca laca ñati' nu nchcu' late' ngati', nti' nu'u?
—nacui'—. ¿Macala ndu'u ñati' bi' lijya?

¹⁴ —Ná jlo ti' na', Cusu'. Culu'u nu'u xi jna' —ni
na' ji'i.

Nhcui' nu cusu' lo'o na' li':

—Cua nteje tacui' ca ti cha' lye tsa nhcube' ñati'
bi', xqui'ya cha' ngusñi ngu' cha' ji'i Jesús —nacui'
nu cusu' jna'—. Cua laca lacu' ngu' late' ngati';
cua ngua lubii ne' cresiya ji'i ngu' laca cha' bi',
xqui'ya cha' cua ngujui' nu ñi'ya ña'a xlya' bi' lo
crusi cuentya ji'i ngu'. ¹⁵ Bi' cha' ndu' ngu' nde loo
su tlyu su ntucua ycuí' Ndyosi juani —nacui' nu
cusu' bi'—, cha' tsá lo'o talya ndyu'ni ngu' bi' cña
ji'i Ni ca su ndi'i Ni. Ycuí' Ni nu ntucua lo yaca xlya
tlyu bi' tyanu cacua ti su ndi'i ngu', cha' cua'a ji'i
ngu' cha' ná tyacua cha' cuxi ji'i ngu'. ¹⁶ Nga'aa
tyucua cha' ntyute' ngu' bi' chaca quiya', ni nga'aa
tyucua cha' nguityi ngu' hitya; nga'aa tsumi' xee
cua ji'i ngu', ni nga'aa ca chiya'a ti' ngu' lo'o tyique'
cua. ¹⁷ Na'asii nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ji'i ngu', cha'
ndi'i Ni la cui' ca su ntucua ycuí' Ndyosi loo; bi'
laca nu tsalo'o ji'i ngu' su caja hitya co'o ngu' cha'
caja chalyuu cucui' ji'i ngu' li'. Lo'o jua'a xquityi Ni
hitya cloo ngu' cha' nga'aa cunaa ngu' li'.

8

*Nu cuu oro nu nguxcuqā chaca xcā ji'ì ycuì'
Ndyosi lo yuu*

¹ Lo'o li' nu nchca cati quiya' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' nguiña' nu nga'a to' quityi ngutu bi'. Lo'o ngua jua'a, ti ti ndi'ì lcaa na su ntucua ycuì' Ndyosi li'. ² Cuati na'a na' ji'ì tya tyacati tya'a xcā nu ndu cña nde loo ycuì' Ndyosi; cua nda ngu' cati tya'a cui'chcuq̄ ji'ì ngu' xcā bi' cha' cula'á ngu'. ³ Li' yaa chaca yu xcā nu ndyi'ya cuu oro lijya. Yaa bi' ngutu to' mesa su ntucua mstā, la cui' mesa nu ndu nde loo su ntucua yaca xlya tlyu. Cua ngujui quiña'a yana jo'ó ji'ì yu cha' taquì yu lo mesa su ntucua mstā bi'. La cui' tyempo nu lo'o nchcui' ngu' lo'o ycuì' Ndyosi, lcaa ñati nu ntsu'u cha' ji'ì lo'o ycuì' Ndyosi ni, bi' tyempo laca nu ndyaquì yana jo'ó bi'. ⁴ Lo ya' xcā nu ndu slo ycuì' Ndyosi, ca bi' ndatu sñii yana jo'ó nu ndyaquì ne' cuu bi'; stu'ba ti ndyatu sñii bi' ndyalo'o cha' nu nchcui' ñati bi' lo'o Ni. Jua'a ndyu'ni tlyu ngu' bi' ji'ì ycuì' Ndyosi. ⁵ Li' ndyalo'o xcā ji'ì cuu bi', ngusu'ba yu quii' nchcubi' ne', ngu yu ji'ì cuu ndyaa cha' tyú nde lo yuu chalyuu. Li' lye tsa nguañi nde chalyuu, lye tsa nguañi nchcui' tyi'yu, lye tsa ndyubii, lye tsa ngulacuì chalyuu.

Nu cati tya'a cui'chcuq̄

⁶ Nu cati tya'a xcā nu cua na'a na' tsa ni, nguxana ngula'á ngu' lo'o cui'chcuq̄ nu ntsu'u ya' ngu' li'.

⁷ Li' ngula'á xcā nu nchca clyo lo'o cui'chcuq̄ ji'ì yu; hora ti ndyalú tyo quee lo'o quii' nde lo yuu li'. Lo'o ndyalú bi' hichu' ñati, li' ndyalú tañi ngu'. Sa

cla'be chalyuu ndye ndyaqu_i li', jua'a ndyaqu_i sa cla'be yaca ndu, ndye ndyaqu_i sa cla'be su quii ji'_i ngu'.

⁸ Li' ngula'á xca nu nchca tyucuaa lo'o cui'chcua ji'_i; hora ti ndyacu_a sca ca'ya cua, ña'a tsaca chu' ca'ya ndyaqu_i ngua'ya nde lo tyujo'o. Li' sa cla'be ti hitya tyujo'o ngua tañi, ⁹ sa cla'be ti na lu'ú nu ntsu'u lo hitya tyujo'o ngujuii, sa cla'be lcaa yaca ni'_i nu ntsu'u chalyuu ndye ngu_ti li'.

¹⁰ Li' ngula'á xca nu nchca tyuna lo'o cui'chcua ji'_i; hora ti ndyalú sca cuu tlyu nu ntsu'u nde cua, nu ndyaqu_i ñi'ya ndyaqu_i quityee. Ndyú cuu bi' ngua'ya nde lo hitya sta'a, nde su ntyucua hitya tyucui ña'a chalyuu. Li' ngunu'u sa cla'be hitya tso'o nu ntsu'u chalyuu. ¹¹ Cuii Quixi' Clyaa' naa cuu tlyu bi', cha' nda clyaa' nu ngua'ya sa cla'be ti hitya nu ndyi'yu ngu'. Quiña'a ñati ngujuii xqui'ya cha' cua ndyi'o ngu' hitya bi', cha' clyaa' tsa hitya bi'.

¹² Li' ngula'á xca nu nchca jacua lo'o cui'chcua ji'_i. Li' ngunu'u lcaa xee tlyu nu ntsu'u nde cua, cha' sa cla'be ti xee ndyubi' li'; lo'o xee cuichaa, lo'o xee co', lo'o xee cuu, sa cla'be ti xee ndyubi'. Sa cla'be ti nde cua, sa cla'be ti nde talya, nga'aa nda bi' xee.

¹³ Li' na'a na' su ndacui sca xca cla'be cua nu ñi'ya ña'a cua'ya ña'a bi'. Ndyuna na' cha' cuu tsa ngusi'ya yu:

—Tya'na tsa cu'ma lo'o cula'á tya xna tya'a xca bi' lo'o cui'chcua ji'_i ngu' ca tiya' la xi; tya'na tsa caca lcaa ñati nu tya ndyanu chalyuu lo'o cañi bi' li'.

9

¹ Li' ngula'á xca nu nchca ca'yu lo'o cui'chcua jil'i; hora ti na'a na' ngua'ya sca nu cuxi nde chalyuu. Masi cua ngua yu sca nu laca loo nde cua nquicha', pana ndyú yu lo yuu li', ñi'ya ndyú sca cuii. Cua ngujui ya' jil'i yu cha' saala yu to' tyuquee su ndi'i lcaa nu cuiñaja. ² Ngusaala yu to' tyuu, quiña'a tsa sñii ntyucua li'; ñi'ya nti' sca horno tonu, jua'a ntyucua sñii bi'. Ngua talya xee cua li', ndacu' jil'i xee xqui'ya sñii nu ntyucua to' tyuu bi'. ³ Laja sñii bi' ntyucua sca taju tlyu tscu', ngua'ya ni' lo yuu. Ntsu'u chacuayá' jil'i ni' caca ni' tyaala, ñi'ya laca chuni'i tyaala. ⁴ Nga'aa ngujui chacuayá' jil'i ni' cua'ni ñu'u jil'i su quii, jil'i yaca ndu. Ni sca na nu ndyataa ngu', ná ca cua'ni ñu'u ni' jil'i; sca ti chacuayá' ngujui jil'i ni' cha' ta xi nu ti'í jil'i nu ngu' cuxi bi', ñati nu ná nscua cuayá' jil'i ycui' Ndyosi nde tyacaa ngu'. ⁵ Ná ngua jil'i ni' cujuui ni' jil'i ñati, sca ti cha' ti'í tsa xcube' ni' jil'i ngu' sa ca'yu co' ti; ñi'ya lo'o ndacu chuni'i jil'na, jua'a ti'í tsa xcube' tscu' bi' jil'i ngu'. ⁶ Cuayá' ca'yu co', li' culana ngu' ñi'ya caca cha' cajaa ngu', pana ná nquijeloo cha' bi' jil'i ngu'; ca ti' ngu' cajaa ngu', pana tya lyiji tsa cha' cajaa ngu'.

⁷ Nu tscu' bi' ni, cua laca ngua'ni cho'o ni' jil'i ni' cha' xuu tya'a ni' lo'o ñati, ñi'ya laca cuayu nu ndu tajua' ti cha' cusuu. Sca sne' ntucua scua' que ni' nu ñi'ya sne' oro ña'a; pana cloo ni' ni, ñi'ya ña'a cloo ñati ña'a cloo ni' bi'. ⁸ Ñi'ya ña'a quicha' hique sca nu cuna'a, jua'a ña'a quicha' hique ni'; ñi'ya ña'a la'ya cuichi, jua'a ña'a la'ya ni'. ⁹ Lo'o jua'a cua ndyacu' tyiquee ni' ñi'ya si lo'o sca lata

chcuā. Lye ndañi lu'be ni' ndacui ni', ñi'ya lo'o ndañi cuayu nu ntojolaqui carreta ndya'a cusu. ¹⁰ Lo'o jua'a ntucua xtyi'i ni' ñi'ya ntucua xtyi'i chuni'i; la cui' jua'a ntucua ltsu' xtyi'i ni', cha' lo'o xtyi'i ni' xcube' ni' ji'i ñati chalyuu ña'a cuayá' tye ca'yu co'. ¹¹ Ntsu'u nu laca loo ji'i ni', la cui' nu ntucua tlyu ca ne' tyuquee bi'; Abadón naa nu bi' cha'cña ji'i ngu' judío, lo'o jua'a Apolión naa nu bi' cha'cña ji'i ngu' griego, nu nti' ñacui cha'cña ji'na: ycui' nu ndu'ni ñu'u ji'i chalyuu.

¹² Cua ndye tsaca cha' nu chiya'a tsa ndañi. Tya lyiji tyu'u tucua tya tyucuaa tya'a cha' nu chiya'a tsa ndañi.

¹³ Li' ngula'á xcā nu nchca scuá lo'o cui'chcuā ji'i yu. Lo'o ndyuna na', li' nchcui' ñati ca su ndu mesa tlyu oro nu nscua nde loo su ntucua ycui' Ndyosi. Ca ta'a jacua jyacā mesa nguañi nchcui' ñati bi', ¹⁴ nchcui' bi' lo'o xcā nu nchca scuá nu ntsu'u cui'chcuā ya' yu:

—Clyaá mā ji'i nu jacua tya'a xcā nu ndi'i ndyaacā' ca to' sta'a tlyu, sta'a Eufrates bi'.

¹⁵ Lo'o jua'a ngua li'. Nu lo'o ngula'á nu jacua tya'a ngu' xcā bi', hora ti ngutu'u ndyaa xcā bi', cha' cujuui ji'i sa cla'be ñati tyucui ña'a chalyuu. Cua laca ndu yala xcā bi' cha' cujuui ji'i ngu' lo'o caca la cui' hora, masi la cui' tsā, masi la cui' co', masi la cui' yija cha' cua'ni Ni cña bi'. ¹⁶ Lo'o jua'a cua laca ngujui cha' 'na, ni tsa lo tya'a sendaru nu ntyucua hichu' cuayu ndya'a cusu tya'a lo'o nu jacua tya'a xcā bi'; tucua siyento miyon tya'a sendaru caca bi'.

¹⁷ La cui' laja lo'o nchcui' xcalá na', li' na'a na' nu tyuu tya'a cuayu bi', lo'o jua'a na'a na' ji'i ñati

nu ntucua hichu' ni'. Ñi'ya ña'a quii', cha' ngatsi nga'a ti ña'a, jua'a ña'a chcuā ndyacu' lo tyiquee ngu'; jua'a lo'o chcuā cuaa ña'a nga'a tyiquee ngu' bi'. Ñi'ya scua' que cuichi, jua'a ña'a scua' que cuayu bi'. Lo'o jua'a nde tyuu tu'ba ni' ndyu'u quii' lo'o sñii jua'a ti, lo'o sñii ngatsi nu chiya'a tsa xtyi'i ndyu'u. ¹⁸ Sa cla'be ti ñati chalyuu ngujuui xqui'ya quicha nu nguxtyanu quii' bi', nu nguxtyanu sñii bi', nu nguxtyanu sñii ngatsi nu chiya'a tsa xtyi'i bi'; la cui' quicha nu ndu'u tyuu tu'ba cuayu laca bi'. ¹⁹ Nde tyuu tu'ba ni', lo'o jua'a nde lo xtyi'i ni', ndacua ndyiji juersa ji'i ni' cha' cua'ni ni' cha' cuxi; taca ji'i ni' ta cha' ti'í ji'i ñati lo'o xtyi'i ti ni' cha' ntucua ltsu' lo xtyi'i ni', ñi'ya nu ntsu'u ji'i cuaña.

²⁰ Pana ña'a ti tya ngua'ni ngu' cha' cuxi, nu ñati nu ná ngujuui lo'o quicha bi'; ná nguxtyanu ngu' cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. Ña'a ti tya ndyu'ni tlyu ngu' ji'i cui'i cuxi, jua'a ji'i lcu'i jo'ó nu ndya' lo'o oro, masi jo'ó ndya' lo'o plata, masi jo'ó ndya' lo'o chcuā ngatsi, masi jo'ó ndya' lo'o quee, masi jo'ó ndya' lo'o yaca ti; ña'a ti ndyu'ni tlyu ngu' ji'i jo'ó nu ná nchca ji'i ña'a ji'na, ni ná nduna cha' nu nchcui' na, ni ná nchca ji'i jo'ó bi' tya'a. ²¹ Lo'o jua'a ná ntaja'a ngu' cua'ni tye ngu' cha' ndujuui ngu' ji'i tya'a ñati ngu', ni ná ndye cha' ndu'ni cucha'a ngu', ni ná ndye cha' ndu'ni suba' ngu' lo'o xa' nu cuna'a, ni ná ndye cha' ntyucuaana ngu'.

10

Nu xca ji'i ycui' Ndyosi nu ndyi'ya sca quityi piti

¹ Li' laja coo ti na'a na' chaca xca nu ngutu'u ca slo ycu'i Ndyosi, nu yaa nde cua ngua'ya nde lo yuu li'; lcaa cña nchca ji'i xca bi'. Ndu cuaña taa lo xlya hique xca bi', jua'a ndubi tsa ña'a cloo xca bi' ñi'ya ndubi ña'a loo cuichaa; lo'o jua'a tyijya quiya' yu, jua'a tyijya nda yu, lye ndyu'u xee ñi'ya laca lo'o ndyatu quii'. ² Ya' yu ntucua sca quityi piti ti nu cua nchcana. Li' quiya' yu tsu' cui ngusta yu nde lo tyujo'o, quiya' yu tsu' coca ngusta yu nde lo yuu btyi. ³ Lo'o li' cui ngusi'ya xca bi', ñi'ya nti' nxi'ya cuichi; lo'o ngusi'ya nu xca bi', lye nguañi nchcui' tyi'yu li', cha' stu'ba ti nchcui' nu cati tya'a tyi'yu nu ntsu'u chalyuu. ⁴ Lo'o ndye nchcui' tyi'yu bi', li' cua scua ti na' cha' nu nda tyi'yu bi', pana ndyuna na' nchcui' sca nu ntucua ca slo ycu'i Ndyosi li':

—Xu'ba cuatsi' nu'u cha' nu nda nu cati tya'a tyi'yu bi' —nacu'i Ni jna'—. Nga'aa scua nu'u cha' bi' lo quityi.

⁵ Li' ngusicua xca bi' ya' tsu' cui nde cua, la cui xca nu cua na'a na' ndu lo tyujo'o, nu ndu lo yuu btyi. ⁶ Li' nchcui' xca bi':

—Chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi nu ná tye tsiya' ti yija ji'i Ni, bi' laca cha' nu nchcui' na' re —nacu'i xca bi'—. Ycu'i Ni laca nu ngüiñá lcaa na nu ntsu'u nde cua, jua'a ngüiñá Ni lcaa na nu ntsu'u nde lo yuu chalyuu, jua'a ngüiñá Ni lcaa na nu ntsu'u lo tyujo'o. Ndi'ya nchcui' cha' nu nda Ni: Nga'aa tiya' tsa nacu'i ycu'i Ndyosi cha' caa Ni cha' cua'ni cuayá' Ni ji'i ñati' chalyuu; ⁷ lo'o xana cula'á xca nu nchca cati lo'o cui'hcua ji'i, li' xana cua'ni Ni cña nu cua ndacha' Ni ji'i jyo'o cusu' nu nda cha' ji'i

Ni lo'o ñati tya sa'ni la. Ntsu'u yacu' ti cha' bi' cua sa'ni, pana juani cua ndañi liñi cha' bi'.

⁸ Li' chaca quiya' nguañi nchcui' nu ntucua ca slo ycui' Ndyosi bi', nchcui' lo'o na':

—Yaa xñi nu'ḡ quityi piti ti nu cua nhcana ntucua ya' xca nu ndu lo tyujo'o nu ndu lo yuu chalyuu bi'.

⁹ Ndyaa' na' su ndu xca bi' li', ni na' ji'i cha' ta quityi piti ti bi' 'na.

—Yalo'o nu'ḡ ji'i quityi re —nacui—. Chcui' lyiji nu'ḡ lo quityi re, cha' ca cuayá' tso'o ti' nu'ḡ ji'i; caca xñi'i ti' nu'ḡ li', masi tso'o ti ngua ti' nu'ḡ lo'o na'a nu'ḡ ji'i tya clyo.

¹⁰ Li' ngusñi na' quityi piti ti nu ntucua ya' yu, nchcui' na' lo quityi bi'. Lo'o na'a na' ji'i, li' tso'o tsa ngua ti' na', ñi'ya laca lo'o ndyacu na cuiña'a' cuityu cha' tyixi tsa; pana nu lo'o cua ngua cuayá' ti' na' ni cha' nda, xñi'i tsa ngua ti' na'. ¹¹ Li' nchcui' Ni lo'o na':

—Tya chaca quiya' ntsu'u cha' chcui' nu'ḡ cha' lo'o ñati, lcaa cha' nu cua nti' ycui' Ndyosi ta Ni lo'o lcaa lo ñati chalyuu, masi lo'o ngu' nu laca loo, masi lo'o ñati tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'i ñati; masi lo'o ñati nu nchcui' cua ña'a ca lo cha' cña nu nchcui' ñati chalyuu chcui' nu'ḡ.

11

Tucua tya'a ñati nu ndu nde chalyuu nchcui' cumentyui ji'i ycui' Ndyosi

¹ Li' nda ycui' Ndyosi sca yaca cualyaa 'na; lyaa tsa yaca bi', cha' tyu'u cuayá' lo'o. Nchcui' Ni lo'o na' li':

—Su'ba cuayá' clya nu'u nde ni'i tlyu ji'i ycui' Ndyosi, cha' caca ni'i bi' cuentya jna' cha' ña'asii na' ji'i; jua'a su'ba cuayá' nu'u loo mesa su ntucua msta nu nsta ngu cuentya jna'. Clyacua nu'u ni lcu a tya'a ñati nu ndi'i ca bi' nu ndyu'ni tlyu jna' nu laca ycui' Ndyosi li'. ² Nga'aa su'ba cuayá' nu'u nde liya' toni'i tlyu bi', cha' cuentya ji'i xa' ñati nu ná ndaquiya' jna' nu laca ycui' Ndyosi tsiya' ti laca bi'. Chiya'a tsa cua'ni ngu' bi' lo'o tyi'i ngu' quichi' bi', la cui' quichi' tlyu nu laca quichi' nu cuentya jna' laca bi'. Tu'ba ntucua tucua co' tyi'i ngu' bi', ³ li' ta na' tucua tya'a ñati nu caa chalyuu cha' hcui' ngu' lcaa cha' nu nti' na' ta na' lo'o ñati. Tyucuaa ngu' bi' tsatu' ngu' cla'be quichi' bi' tyempo li' —nacui' Ni 'na—, ña'a cuayá' tya'a ti tyucuaa siyento ntucua snayala tsa tyu' ngu' bi'. Tyucui' tyempo cacu' ngu' bi' late' ngata, cha' tonu tsa cha' nu ta ngu' lo'o ñati, ñi'ya nu cua'ni na' nde loo la.

⁴ Lo'o ndu tyucuaa ñati bi' chalyuu, ndu ngu' cuentya ji'i ycui' Ndyosi nu laca loo tyucui' ña'a chalyuu; nxyucua tsa ycui' Ndyosi ji'i ngu' bi', cha' hcui' ngu' lcaa cha' nu nti' ycui' Ni ta Ni lo'o ñati. Caca ngu' ñi'ya laca tucua tya'a yaca si'yu olivo, lo'o jua'a caca ngu' ñi'ya laca tucua tya'a candyeru. (Tso'o tsa setye ndyu'u ji'i si'yu olivo bi', cha' tyaqui' ne' candyeru.) ⁵ Lo'o cua nti' ñati chalyuu cua'ni lya' ti' ji'i ngu' bi', li' tyalú quii' tu'ba ngu' nu ndu bi', cha' tsumi' ji'i ñati cuxi; tye cua'ni ñu'u ji'i ñati bi' li'. Jua'a cajaa lcaa ñati nu cua'ni lya' ti' ji'i ngu' bi'. ⁶ Cua ntsu'u chacuayá' ji'i ngu' nu ndu bi', cha' cua'a ngu' ji'i coo, cha' ná ca'ya tyo tsiya' ti tyucui' tyempo lo'o ta ngu' cha' ji'i ycui' Ndyosi lo'o ñati; jua'a ntsu'u chacuayá' ji'i

ngu' cha' cua'ni ñu'u ngu' ji'i lcaa suu hitya cha' caca tañi; jua'a taca ji'i ngu' ta ngu' lcaa lo quicha cha' quiji' ji'i ñati chalyuu, ni jacua' nti' ngu' cha' caca quicha ñati. ⁷ Lo'o tye cña nu cua'ni tyucuaa ñati bi' nde chalyuu, li' xana nu na'ni xña'a nu ntsu'u ca tyuquee bi', xuu tya'a ni' lo'o tyucuaa ñati nu ndu bi' li'; tyijiloo nu bi' ji'i ngu' bi' li', cuati kujui ji'i ngu'. ⁸ Li' tyanu tyucuaa jyo'o bi' ca su ntsiya ngujui to' calle quichi tlyu bi', la cui quichi su ngujui' ca'a ngu' ji'i ycui' nu Xu'na na lo crusi. Xña'a tsa ngu' quichi bi', bi' cha' ntsu'u sca cha' nu nchcui' ñati ji'i, cha' ñi'ya ngua ngu' quichi Sodoma cua sa'ni, la cui' ñi'ya ngua ngu' quichi Egipto cua sa'ni, jua'a laca ngu' quichi tlyu bi' juani. ⁹ Lo'o li' tyaa ñati tyucui' ña'a chalyuu mala su ndi'i ñati, lcaa lo ñati chalyuu, masi ñati nu ngutu'u cua ña'a ca quichi tyi ngu', masi ñati nu nchcui' cua ña'a ca lo cha'cña nu nchcui' ñati chalyuu; tyu'u scua sna tsã cla'be nu tyaa ngu' tyaa na'a ngu' ji'i jyo'o bi' ca su nscua ngu'. Ná ta ngu' chacuayá' cha' tyatsi' jyo'o bi'. ¹⁰ Chaa tsa ti' caca ñati chalyuu cha' cua ngujui tyucuaa ñati nu ngutu bi', bi' cha' cua'ni ngu' ta'a; lu'ba ti ta ngu' xlya'be tyaa su ndi'i tya'a ngu', cha' chaa tsa ti' ngu'. Xqui'ya tyucuaa jyo'o bi' quiña'a tsa cha' nchcube' ngujui ji'i ñati chalyuu, nacu' ngu'. ¹¹ Pana nu lo'o cua ndu'u scua sna tsã cla'be bi', li' chaca quiya' nda ycu' Ndyosi xtyi'i ndyalaa ne' cresiya ji'i tyucuaa ngu' jyo'o bi'; xa' ndatu' ngu' li'. Ndyutsii tsa lcaa ñati nu na'a ji'i ngu' bi', cha' cua ndyu'ú ngu' chaca quiya'. ¹² Li' ndyuna tyucuaa ñati bi' lo'o ngusi'ya ycu' Ndyosi ji'i ngu' ca su ntucua Ni nde cua:

—Tyacuí clya ma ca nde cua re —nacuí Ni.

Laja lo'o ña'a tya'a cusuú ngu' jil'i ngu', li' ngutu'u ngu' ndyaa ngu' nde cua; laja coo ti ndyaa ngu'. ¹³ La cui' hora bi' lye tsa ngulacuí chalyuu; su nchca tii tya'a bariyu quichí bi', tyucui ña'a sca bariyu ndye nguti li'. Cati mil tya'a ñati ngujui li', xqui'ya cha' ngulacuí chalyuu. Lye tsa ndyutsii nu xa' la ñati nu ndyanu li', ndyutsii tsa ngu' jil'i ycuí' Ndyosi nu ndi'i nde cua cha' nchca jil'i Ni cua'ni Ni cña nu jua'a tonu tsa; ndube tsa ti' ngu' cha' ngua'ni Ni jua'a.

¹⁴ Cua tucua quiya' ndye cha' cuxi nu ya lo chalyuu, pana cua lijya ti cha' caca chaca cha' cuxi nde chalyuu.

Chaca tya quiya' ngula'á cui'chcua

¹⁵ Li' cua ndya'a cati quiya' nguañi ngula'á xca lo'o cui'chcua jil'i. Nguañi nda xtyi'i tyuú tya'a ñati nde cua li', nu ndi'ya nchcui':

Ca juani ndyanu tachaa cha' jil'i ycuí' nu Xu'na na, jua'a jil'i Cristo, cha' caca Ni loo jil'i tyucui ña'a chalyuu, nacuí ngu'. Lo'o juani ná nga'a cha' tye cha' culo Ni cña chalyuu.

¹⁶ Li' ngua'ni tlyu nu ngu' cusu' bi' jil'i ycuí' Ndyosi, nu calaa ntucua jacua tya'a ngu' cusu' nu ntyucua lo yaca xlya ca su ntucua ycuí' Ndyosi; ndyaa stii ngu' nde loo ngu' lo yuu cha' cua'ni tlyu ngu' jil'i Ni. ¹⁷ Ndi'ya nchcui' ngu' li':

Ndyosi Xu'na ya, nacuí ngu', cua nchca jinu'u cua'ni lcaa cña.

Na lu'ú nu'u juani, lo'o la cui' ti lu'ú nu'u nu ngua tya clyo la, jua'a tya lu'ú nu'u nde loo la.

Tsa xlya'be jinu'u cha' cua nguxana nu'u ndyu'ni
nu'u quiña'a tsa cña tlyu nde chalyuu.

Ndube tsa ti' ya cha' cua nguxana nu'u laca nu'u
loo,

¹⁸ masi ti' tsa nchca ñasi' xa' la ñati nu ná
ndaquiya' jinu'u.

Cua ngulala ti tyempo cha' ta nu'u cha' ti' ji' ngu'
bi',

cha' cua'ni cuayá' nu'u ji' lcaa jyo'o.

La cui' tyempo tya nu'u xlya'be ji' ñati nu ngua'ni
cña jinu'u,

cha' cua ngua'aloo nu'u cña ji' ngu' cha' chcui'
ngu' cha' jinu'u nde chalyuu;

jua'a tya nu'u xlya'be ji' ñati nu ndaquiya' jinu'u,
masi ñati cuañi', masi ñati cusu'.

Cua ndyalaa tyempo cha' cua'ni ñu'u nu'u ji' ñati
nu ngua'ni ñu'u ji' ñati chalyuu.

¹⁹ Li' na'a na' su ntucua laa tlyu ji' ycui' Ndyosi
nde cua, na'a na' ca ne' laa su nscua cña' tacati, su
ngutucua ycui' Ndyosi laja ñati ji' Ni nu ngua tya
sa'ni la. Lo'o li' lye tsa nguañi nde chalyuu, lye tsa
ndyubii, cuati lye tsa ndañi nchcui' tyi'yu; li' ngu-
lacu' chalyuu, jua'a clyaa tsa tyo quee ngua'ya.

12

Ndyu'ni tyaala cuaña tonu ji' sca nu cuna'a

¹ Li' nde cua ndyu'u tucua sca cuayá' nu nda
ycui' Ndyosi cha' culu'u Ni ji'na, sca cha' nu
ndyaca chalyuu laca bi'; bi' laca sca nu cuna'a
nu ntsu'u ste' ndubi ña'a. Ñi'ya ndubi ña'a xee
cuichaa, jua'a ña'a late' lacu' nu cuna'a bi'. Li'
ngusta quiya' nu cuna'a chu' co'. Tii tyucuaa tya'a
cuii nscua lo xlya hique nu cuna'a bi'; ñi'ya nscua

sca sne' ti, jua'a nscua bi'. ² Cua ntsu'u sñi' nu cuna'a bi'; nchcube' tsa nu cuna'a, ngusi'ya tsa cha' cua ngulala ti cala sñi'. ³ Yala ti ndyu'u tucua chaca cuayá' nde cua li'; sca cuaña tlyu nu nga'a ña'a laca bi', nu cati tya'a scua' que ni' ntucua. Jua'a sca sne' oro ntucua ca ta'a scua' que ni' bi', lo'o jua'a ntucua tii tya'a sata ni'. ⁴ Ngujui'i xtyi'i ni' cuii nu ntsu'u nde cua; ngusalú ni' ña'a tsaca cla'be lcaa cuii bi', ndyalú cuii nde lo yuu chalyuu. Li' ndatu nu cuaña bi' nde loo su ndu nu cuna'a nu cua cala ti sñi'; lo'o cala bi', hora ti cacu cuaña ji'i, ngua ti' ni'. ⁵ Ngula sca sñi' qui'yu ji'i nu cuna'a bi' li'. Cua lijya bi' chalyuu, cha' liñi ti culo bi' cña ji'i lcaa ñati chalyuu; pana hora ti ngüi'ya ycu' Ndyosi ji'i sñi' nu cuna'a bi', ndyalo'o Ni ji'i yu nde su tlyu su ntucua ycu' Ni. ⁶ Li' ngusna nu cuna'a ndyaa ne' quixi' ca su tyi'i ycu' ti ma'; cua laca ngua'ni cho'o ycu' Ndyosi sca su tyi'i ma', su ña'asi Ni ji'i ma', ca bi' tyanu ma' tii tyucuaa siyento ntucua snayala tsá li'.

⁷ Li' nguxana cha' cusu ca su ntucua ycu' Ndyosi. Ndu Miguel nu laca xu'na xca ji'i ycu' Ndyosi, ndu lo'o xca nu cuentya ji'i Ni; jua'a cua ndu nu cuaña tonu lo'o xca ji'i. Ti' tsa ngusu tya'a ngu' li'. ⁸ Pana cua ntijiloo Miguel ji'i nu cuaña bi', nga'aa ngua ji'i nu cuaña bi' tyanu ca slo ycu' Ndyosi lo'o xca ji'i Ni li'; ⁹ cua ngulo'o Ni ji'i ngu' nu ndu cuentya ji'i nu cuaña bi' li'. Sa'ni ndya'a nu cuaña bi', ycu' nu xña'a naa bi'; la cui' bi' laca nu naa Satanás. Xcu' na ñilo'o bi' ji'i ñati tyucui ña'a chalyuu. Pana cua ngulo'o ycu' Ni ji'i nu xña'a lo'o xca ji'i, ndyaa ngu' nde lo yuu chalyuu li'.

¹⁰ Lo'o li' cuii tsa nguañi nchcui' sca ñati nde cua:

—Juani taca ña'a na ñi'ya ngua'ni lyaá ycui' Ndyosi ji'i ñati chalyuu ya' nu xña'a —nacui ngu—. Nguula tsa cña ndu'ni Ni chalyuu, bi' cha' laca Ni loo juani, lo'o jua'a cua ndyalaa tyempo cha' caca Cristo loo tyucui ña'a chalyuu. Nu ngua tya tsubi' la ndu nu xña'a bi' ca slo ycui' Ndyosi, cha' tsa lo'o talya ngusta bi' qui'ya hichu' ñati tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús; pana juani cua ngulo'o Ni ji'i ca su ntucua ycui' Ni, cua ndyu'u laja ngu' bi' li'. ¹¹ Nu ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús ni, cua ntijiloo ngu' ji'i nu xña'a bi', xqui'ya cha' ngujuii Jesús nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Ná ntsii ngu' bi' ta ngu' cha' tso'o ji'i Jesús lo'o xa' ñati; ntaja'a ngu' bi' chcui' ngu' cha' bi', masi cujuii ñati ji'i ngu' bi' xqui'ya cha' ñasi' tsa ñati ji'i Jesús. ¹² Bi' cha' juani —nacui nu ntucua nde cua bi'—, ca chaa ti' cu'ma nu ndi'i ma' nde su ntucua ycui' Ndyosi; pana tya'na tsa caca cu'ma nu ndi'i ma' nde chalyuu, nu ndi'i ma' nde lo tyujo'o. Cua ngua'ya ycui' nu xña'a nde su ndi'i ma', lo'o juani ñasi' tsa bi' ndya'a; cua jlo ti' bi' cha' tya xi tya tsa ndyanu ji'i cha' cua'ni lya' ti' ji'i ñati chalyuu.

¹³ Nu lo'o ngua cuayá' ti' nu cuaña tonu bi' cha' cua ngulo'o ycui' Ndyosi ji'i liya' nde lo yuu chalyuu, li' ngutu'u lca'a ni' ji'i nu cuna'a nu ntsu'u sñi' qui'yu bi', cha' lye tsa cua'ni lya' ti' ji'i ma' ngua ti' ni'. ¹⁴ Li' nda ycui' Ndyosi sca latya lu'be ji'i nu cuna'a bi', ñi'ya ña'a lu'be sca cua'ya tlyu, cha' taca ji'i ma' tyacui ma' tsa ma' ca su tyanu tso'o ti ma' ne' quixi', su tyijyu' tsa ji'i ca su ndya'a cuaña bi'. Ca bi' ña'asii Ni ji'i ma', ña'a cuayá' nu tyu'u scua sna yija' cla'be. ¹⁵ Li' ngusalú nu cuaña bi' hitya tu'ba ni' ndyaa chu' nu cuna'a bi'; ñi'ya

sca sta'a clyaa, jua'a ndyalú hitya tu'ba ni' cha' clya'ba lyiji cho' ngua ti' ni'. ¹⁶ Li' ngxuatyucua yuu ji'i nu cuna'a bi', bi' cha' sij nchcana tu'ba yuu, ndye hitya ngutu'u tu'ba cuaña ndyo'o yuu li'. ¹⁷ Ngunasj' tsa nu cuaña bi' ji'i nu cuna'a bi' li', ndyaa ndyaana ni' cha' cusuu lo'o lcaa ñatj nu tyu'u ji'i nu cuna'a ca tiya' la; nxuu tya'a ni' lo'o lcaa ñatj nu taquiya' ji'i cña nu ngulo ycuí' Ndyosi ji'na, nu ña'a ti ná ntsij ngu' cha' cacha' liñi ngu' cha' ji'i Jesús ji'i xa' ñatj.

13

Nu tucua tya'a na'ni nu chiya'a ña'a

¹ Ndyaa na' ndyatú na' to' tyujo'o li'. Na'a na' nde to' hitya tyujo'o lijya ndu'u tucua sca na'ni nu chiya'a tsa ña'a; ntucua tii tya'a sata ni', cuati ntsu'u cati tya'a hique ni'. Ca ta'a sata ni' bi' cua ntucua sne' nu ndubi tsa ña'a, cha' laca ni' loo nde chalyuu. Ca ta'a scua' que ni' cua nscua xtañi cuiñaja, xtañi bi' nchcui' cha' ti'í ji'i ycuí' Ndyosi.

² Ñi'ya cuichi jo'ó, jua'a ña'a ni', ngua ti' na'; pana tyaala ña'a quiya' ni', tyucui' tsa xcatya' ni' ñi'ya ña'a xcatya' oso. Lo'o tu'ba ni' ni, ñi'ya ña'a tu'ba cuichi sa'a cuiña', jua'a ña'a tu'ba ni'. Nda nu cuaña bi' cña loo ji'i nu na'ni chiya'a ña'a bi', cha' caca ni' loo ji'i ñatj chalyuu, ñi'ya laca ycuí' loo. Lo'o jua'a nu cuaña bi' ni, nda ni' chacuayá' ji'i na'ni chiya'a ña'a bi', cha' caca cua'ni ni' cña, cha' tyanu tlyu ni' macala su nti' ycuí' ni'. ³ Cua ndyanu cuayá' lo sca scua' que ni' su ngua quicha ni'; cua cajaa ti ni' tyempo bi', ngua ti' na', pana ngua tso'o su lye tsa quicha ni'. Ndube tsa ti' ñatj chalyuu

ña'a ji'i ni'; ngusñi ngu' cha' ji'i ni' li', xqui'ya cha' ngua tso'o chaca quiya' su lye quicha ni'. ⁴ Ngua'ni tlyu lcaa ñati ji'i nu cuaña bi' li', cha' cua nda bi' chacuayá' cha' caca tlyu nu na'ni chiya'a ña'a bi'; jua'a ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycu' na'ni chiya'a ña'a. Nhcui' ngu' lo'o tya'a ngu' li':

—Ná tucui ndi'i chalyuu nu stu'ba lo'o nu na'ni jua. Nga'aa nchca ji'i ñati xu'u tya'a lo'o ni'.

⁵ Cua ngujui chacuayá' ji'i nu na'ni chiya'a ña'a bi', cha' chcu' cua ña'a ca ti cha', masi lye tsa cua'ni tyucuaa ti' ni', masi chcu' cuxi ni' ji'i ycu' Ndyosi. Tu'ba ntucua tucua co' ntsu'u chacuayá' ji'i ni' cha' caca ni' loo nde chalyuu. ⁶ Li' nguxana na'ni chiya'a ña'a bi' nda ni' qui'ya ji'i ycu' Ndyosi: nhcui' cuxi na'ni bi' ji'i lcaa cña nu ndu'ni Ni; jua'a nhcui' cuxi ni' ji'i su tlyu nde cua ca su ntucua ycu' Ni; jua'a cuxi tsa nhcui' ni' ji'i lcaa ñati ji'i ycu' Ni. ⁷ Ngujui chacuayá' ji'i ni' cha' xu'u tya'a ni' lo'o ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu' Ndyosi, cha' tyijiloo ni' ji'i ngu' bi'. Lo'o li' ngujui chacuayá' ji'i ni' cha' caca ni' loo ji'i tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'i ñati, masi lcaa lo ñati chalyuu nu ngutu'u cua ña'a ca quichi tyi ngu', nu nhcui' cua ña'a ca lo cha'cña nu nhcui' ñati chalyuu; ⁸ lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu cua'ni tlyu ngu' ji'i na'ni bi' li', si ná nscua xtañi ngu' lo quityi ji'i ycu' Ndyosi. Nu ngua tya clyo la lo'o tya lyiji cuiñá Ni chalyuu, tya li' nguscua Ni xtañi ñati nu ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i. Cua ndyanu quityi bi' cuentya ji'i nu ñi'ya ña'a xlya' nu cua ndyujui ñati ji'i tsaca quiya'.

⁹ Bi' cha' cua'a jyaca ma juani, si tyaja'a ma cuna ma xi. ¹⁰ Si lo'o nscua cha' tsalo'o ngu' ji'i tsaca ma ne' chcu, jua'a caca lacua. Ná cutsii ma li'. Si

lo'o nscua cha' cujuui ñati ji'i tsaca ma, masi lo'o maxtyi, jua'a caca lacua. Ná cutsii ma li'. Ndu'ni cha' talo tsa tyiquee na ji'i cha' cuxi; ndu'ni cha' lcaa tsā taquiya' na ji'i ycui' Ndyosi si ntsu'u cha' ji'na lo'o Ni nde chalyuu.

¹¹ Li' na'a na' chaca na'ni chiya'a ña'a lijya ndyu'u tucua nde lo yuu chalyuu. Ntucua tucua tya'a sata ni'; ñi'ya ña'a sata xlya' cuañi', jua'a ña'a sata ni', pana nchcui' ni' ñi'ya nu nchcui' nu cuaña tonu bi'. ¹² Ñi'ya nchca ji'i na'ni chiya'a ña'a nu yaa tya clyo la nclyo ni' cña, la cui' jua'a nchca ji'i nu chaca na'ni bi' culo ni' cña ji'i ñati; cha' juersa ndatsaa ni' ji'i lcaa ñati chalyuu cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i na'ni nu yaa clyo, nu ngua tso'o su ti'í tsa ngula'a hique ni'. ¹³ Lo'o nu chaca na'ni chiya'a ña'a bi', lo'o bi' ngua'ni quiña'a cha' tlyu; ngua'ni bi' cha' ndyalú quii' nu ntsu'u nde cua nde lo yuu cha' ña'a lcaa ñati ji'i. ¹⁴ Lo'o jua'a nguñilo'o ni' ji'i lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu xqui'ya cha' tlyu nu ndyu'ni ni' lo'o ndi'i ni' slo nu na'ni nu yaa tya clyo bi'. Li' nchcui' ni' lo'o lcaa ñati chalyuu cha' cuiñá ngu' sca lcu'i tyu, cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i lcu'i bi'; nguñiñá ngu' lcu'i ji'i nu na'ni nu yaa tya clyo bi' li', na'ni nu ngua tso'o masi ti'í tsa ngula'a hique ni'. ¹⁵ Lo'o li' ngujui chacuayá' ji'i nu chaca na'ni bi', cha' culatu'u cui'i cha' tyaa xtyi'i lo lcu'i ji'i na'ni nu yaa clyo bi'; ngua ji'i lcu'i chcui' lo'o ñati li', ngua ji'i cujuui ji'i lcaa ñati nu ná ntaja'a cua'ni tlyu ji'i. ¹⁶ Ngulo ni' cña ji'i lcaa ñati cha' chca'a cuayá' ya' ngu' la'a tsu' cui, masi chca'a cuayá' nde tyacaa ngu'; masi ñati tlyu, masi ñati jua'a ti, masi culiya' ngu', masi ti'i ngu', masi msu nu cua

ngüi'ya ñatī ji'ḷi, masi msu nu ndi'ḷi tso'o ti, chca'a cuayá' ji'ḷi lcaa ñatī cuentyā ji'ḷi nu xña'a. ¹⁷ Ni sca ñatī nga'aa ntsu'u chacuayá' ji'ḷi cha' cui'ya yu'ba, ni cha' cujui' yu'ba, si ná ngua'a cuayá' ji'ḷi ni' loo ngu'. Lo'o nu cuayá' bi' ni, xtañi na'ni nu chiya'a ña'a bi' laca, cha' número nu ca ji'ḷi xtañi ni' laca cuayá' bi'. ¹⁸ Cui'ya na cuentya ni cha' ndyaca re. Si culacua tso'o ti' na, quije cha' ji'na ñi'ya ndyu'u cha' ji'ḷi número ji'ḷi na'ni bi'; número ji'ḷi ni' ni, ñi'ya laca xtañi ñatī, jua'a laca bi'. Nde laca número bi': scúa siyento ntucua snayala ntucua scuá.

14

Sca siyento ntucua tu'ba ntucua jacua mil tya'a ñatī lubii

¹ Lo'o li' na'a na' chaca quiya' ca ndacua su ndu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' lo xlya ca'ya Sión; stu'ba ti ndu bi' lo'o sca siyento ntucua tu'ba ntucua jacua mil tya'a ñatī. Nde tyacā ñatī bi', ndacua nscua xtañi nu ñi'ya ña'a xlya' bi', lo'o la cui' bi' nscua xtañi ycui' Ndyosi Sti Ni. ² Cuii nguañi nde su ntucua ycui' Ndyosi li'; ñi'ya ndañi ndyalú hitya sca sta'a clyaa to' quee jaa' su cua tsa ndyalú hitya, ñi'ya ndañi lo'o lye tsa nchcui' tyi'yu, jua'a nguañi bi', ngua ti' na'. Ndacua ndu tyuu tya'a ñatī nu tso'o tsa ntyiji'ḷi ya' ngu' lo sañi, ngua ti' na'; ³ nde loo su ndu yaca xlya tlyu su ntucua ycui' Ndyosi, ca su ndu nu jacua tya'a na'ni tacati bi', ca su ndu nu ngu' cusu' bi', ca bi' ndu ñatī nu ndyula lo'o sañi bi'. Sca ti nu ñatī quiña'a bi' ngua ji'ḷi cula tu'ba jii bi'; ná ngua ji'ḷi xa' ñatī chalyuu ca tsa'a ngu' jii bi', cha' sca jii nu bilya cuna ñatī chalyuu laca bi'. Sca ti

nu sca siyento ntucua tu'ba ntucua jacua mil tya'a ñati nu ngua'ni lyaá Ni jii'nde chalyuu, bi' ñati laca nu ngua jii'cula tu'ba jii'bi'. ⁴ Ñati lubii tsiya' ti laca nu ngu' quiña'a bi'. Ná ngutu'u cha' jii'ngu' bi' lo'o xa' nu cuna'a nu lo'o nguti'ngu' chalyuu, ná ngua'ni ngu' bi' cha' suba' tsiya' ti; nguta'a ngu' lo'o nu ñi'ya ña'a xlya' bi' macala su ndya'a. Cua ngua'ni lyaá Ni jii'ngu' bi', cha' bi' laca ñati nu tso'o nti' ycu' Ndyosi ña'a Ni jii'tya lo'o nguxana cha' jii' nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Tya clyo ngusubi Ni jii'ngu' bi', cha' cua'ni ngu' cña jii'Ni. ⁵ Ná ntucua cha' cuiñi tu'ba ngu' bi' tsiya' ti, cha' ná ntsu'u cha' cuxi jii'ngu' bi' tsiya' ti.

Tya xna tya'a xca jii'ycu' Ndyosi

⁶ Na'a na' ndyaa chaca xca jii'ycu' Ndyosi li', nu cua tsa ndacui ndyaa; ndyalo'o bi' jii'sca cha' tso'o nu ngua ti' ycu' Ndyosi chcu' lo'o lcaa ñati chalyuu, sca cha' nu ndulo tsa jii'ñati cha' cuna ngu'. Lcaa tyempo ná tye chca cha' bi'. Slo lcaa lo ñati chalyuu tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'ñati, cua ña'a ca quichi tyi ngu', ñati nu nchcu' cua ña'a ca lo cha'cña nu nchcu' ñati chalyuu, ca bi' ndyaa xca bi', cha' chcu' lo'o lcaa ñati. ⁷ Cui nchcu' xca bi' lo'o ngu' li':

—Cutsii cu'ma jii'ycu' Ndyosi, cube ti' ma jii'Ni cha' tlyu tsa cña ndu'ni Ni chalyuu —nacui xca bi'—. Cua ndyalaa tyempo cha' cua'ni cuayá' Ni jii'lcaa ñati chalyuu. Cua'ni tlyu ma jii'ycu' Ndyosi cha' cua ngüiñá Ni nde cua, jua'a ngüiñá Ni chalyuu, jua'a ngüiñá Ni tyujo'o, jua'a ngüiñá Ni lcaa su ntyucua hitya —nacui xca.

⁸ Lo'o ndyaa xca bi', li' ndyalaa chaca xca cha' chcu' lo'o ñati:

—Cua nguti quichi —nacui nu chaca xca bi'—. Cua nguti quichi tlyu nu naa Babilonia, xqui'ya cha' ngua'ni ñu'u ngu' quichi bi' ji'i lcaa ñati chalyuu. Cuxi tsa cña nu ngua'ni ngu' quichi bi', xqui'ya cha' ndu'ni tlyu ngu' ji'i lcu' jo'ó; jua'a ngulu'u qui' ngu' ji'i xa' ñati cha' cua'ni ngu' la cui' ti cha' cuxi slo jo'ó —nacui xca nu nchca tyucuaa bi'.

⁹ Nchca sna quiya' juani yaa chaca xca. Cui' nchcu' lo'o ñati li':

—Xcube' ycui' Ndyosi ji'i cua ña'a ca ñati nu ndyu'ni tlyu ji'i nu na'ni chiya'a ña'a bi', masi ji'i ycui' ni', masi ji'i lcu' ji'i ni'. Lo'o jua'a xcube' Ni ji'i lcaa ñati nu nga'a cuayá' ji'i ni' nde tyacaa ngu', jua'a si nga'a cuayá' ji'i ni' chu' ya' ngu'; ¹⁰ xcube' Ni ji'i ngu' bi', cha' lye tsa ngunasi' Ni. Tyaqui' ngu' bi' lo'o sca quii' tlyu nu nguxa' lo'o yuu sufri su ña'a nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ji'i ngu'; jua'a lcaa xca nu cuentya ji'i Ni ña'a ji'i ngu' bi' li'. ¹¹ Tyucui tyempo ná tye cha' tyatu sñi quii' su nchcube' ñati bi'; ná caja ñi'ya clyaá ngu' bi' ji'i ycui' Ndyosi, lcaa ñati nu cua ngua'ni tlyu ji'i na'ni bi', masi ji'i lcu' ti ngua'ni tlyu ngu'; masi nga'a cuayá' ti ji'i ni' nde tyacaa ngu' lo'o chu' ya' ngu', nga'aa clyaá ngu' bi'. ¹² Lo'o nu na ni, talo na ji'i cha' cuxi sca ti si ntsu'u cha' ji'na lo'o ycui' Ndyosi, sca ti si taquiya' na cña nu ngulo Ni ji'na, sca ti si xñi tso'o na cha' ji'i Jesús; sca ti jua'a taca ji'na talo na ji'i nu cha' cuxi bi'.

¹³ Li' ndañi xtyi' ca su ntucua ycui' Ndyosi, nchcu' sca ñati lo'o na':

—Scua clya nu'u cha' re: “Tso'o tsa caca tyiquee ñatī nu ndyijii lajā lo'o ndyu'ni ngu' cña jī'ī ycuī' Ndyosi nu Xu'na na tyempo nde loo la”. La cui' jua'a laca cha' nu nda Xtyi'ī ycuī' Ndyosi lo'o mā. Nacuī cha' ca bi' tyi'ī cña' ñatī bi' li', cha' tso'o tsa cña nu ngua'ni ngu' lo'o yaa ngu' chalyuu; ndiya ti' Ni cña nu ngua'ni ngu', bi' cha' tyi'u ti' ycuī' Ndyosi jī'ī cña nu cua ngua'ni ngu' bi' li' —nacuī Ni jna'.

Nchca clacua nde chalyuu

¹⁴ Li' na'a na' su ndacui sca coo ngatī, chu' coo bi' ntucua sca nu ñi'ya ña'a ñatī ña'a; ntucua sca sne' oro hique Ni, lo'o ya' Ni ndacui sca maxtyi cha tu'ba. ¹⁵ Li' ngutu'u sca xca ne' laa jī'ī ycuī' Ndyosi nde cua, nu cui' ngusi'ya jī'ī ñatī nu ntucua chu' coo bi':

—Xu'ba clya nu'u maxtyi jinu'u, xuti'ī nu'u jī'ī quixi' trigo, cha' bi' laca ñatī jī'ī ycuī' Ni nu ndi'ī chalyuu. Cua ndyalaa la cui' hora cha' caca clacua chalyuu, cua laca nguscua se'ī cha' caca bi'.

¹⁶ Ngua'ya nu ntucua chu' coo bi' nde lo yuu li', nguscui maxtyi jī'ī cha' si'yu quixi' li'; jua'a ngua clacua nde chalyuu.

¹⁷ Li' na'a na' chaca xca nu ngutu'u ne' laa jī'ī ycuī' Ndyosi nde cua, nu ndacui maxtyi cha tu'ba ya' yu. ¹⁸ Jua'a ngutu'u tya chaca xca nu ndu to' mesa su ndyaqui msta, yaa li'; bi' laca nu laca loo jī'ī quii' bi'. Li' cui' ngusi'ya bi' lo'o xca nu ndacui maxtyi cha tu'ba ya':

—Xu'ba clya nu'u maxtyi jinu'u, xi'yu jyacua' si'yu losu' tyixi nu ntsu'u chalyuu, cha' ngumī tsa ña'a si'yu bi'.

19 Ngua'ya xca bi' li', nguscui yu maxtyi jii yu nde lo yuu chalyuu, ngusi'yu yu jii jyacua' si'yu losu' bi', ngu jii ndyaa ne' sca pilya quee nu tlyu xi cha' satá ngu' jii; la cui' jua'a xcube' tsa ycui' Ndyosi jii ñati chalyuu, xqui'ya cha' ñasi' tsa Ni jii ngu'. 20 To' quichi nscua su ngusi si'yu bi', la cui' su ngujui ñati cha' nchcube' Ni jii ngu'. Clyaa tsa tañi ndyalú lijya lo yuu li'; tsa ña'a cuayá' nu ndyalaa tu'ba cuayu, tsa lo cua clyaa tañi ndyalú bi'. Sna siyento kilómetro cuayá' tyijyu' ngusna tañi bi' ndyaa.

15

Yalo'o xca jii quicha nu cua'ni tye jii chalyuu

1 Ngutu'u tucua chaca cuayá' tlyu nde cua li'. Ndube tsa ti' na' lo'o na'a na' jii, cha' ndu cati tya'a xca jii ycui' Ndyosi nu ndu lo'o cati tya'a quicha nu caca su cua tye ti chalyuu. Lo'o cua ndye ngua quicha bi' chalyuu, li' cati cha' ñasi' ycui' Ni.

2 Li' na'a na' sca tayu' nu ñi'ya ndubi caatya, jua'a ndubi ña'a lo tayu' bi'; ñi'ya ndyatú sca quii' ndyaqui, jua'a ña'a tayu' bi', ngua ti' na'. To' tayu' caatya bi' na'a na' ndu lcaa ñati nu cua ntijiloo jii nu na'ni chiya'a ña'a bi'; masi cua ngujui ngu' bi' xqui'ya cha' bi', ná ntaja'a ngu' cua'ni tlyu ngu' jii lcu jii na'ni bi', ni ná ntaja'a ngu' chca'a cuayá' jii ni' hichu' ya' ngu' lo'o número nu cuentya jii xtañi ni'. Ndu ngu' bi' ndyula ngu' lo'o sañi nu cua nda ycui' Ndyosi jii ngu'. 3 Ndyula tu'ba ngu' sca jii nu cua ndyula tu'ba jyo'o Moisés nu ngua sa'ni, la cui' Moisés nu ngua'ni cña jii ycui' Ndyosi; lo'o nu

ñi'ya ña'a xlya' bi' ndyula tu'ba la cui' jii bi'. Ndi'ya nchcui' jii bi':

Ndyosi Xu'na ya, lcaa cña nchca jinu'u;

tlyu tsa cña ndu'ni nu'u, hasta ndube tsa ti' lcaa ñati jii cña bi'.

Xcui' ndu'ni liñi nu'u lo'o ñati chalyuu, chañi tsa laca lcaa cha' nu nchcui' nu'u lo'o ñati.

Sca ti nu'u laca Xu'na lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu.

⁴ ¿Ha ná ntsii ngu' jinu'u?

¿Ha ná tyaja'a ngu' ñacui ngu' cha' tlyu tsa cña nu ndu'ni nu'u?

Sca ti ycui' nu'u nu lubii tsa cresiya jinu'u.

Cua na'a ngu' lcaa su ndyu'ni cuayá' nu'u jii ñati cha' liñi tsa ndyu'u cha';

bi' cha' tyaa lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu ca su ntucua nu'u, cha' cua'ni tlyu ngu' jinu'u.

Ndye jii nu ndyula tu'ba ngu' li'.

⁵ Tiya' la li' na'a na' ne' laa tlyu jii ycui' Ndyosi nu ntucua nde cua. Ca cla'be bi' ndu ni' nu tacati tsa su ntsu'u co'o quee cuaja' nu nscua cha' lo; la cui' cha' nu cua nda ycui' Ndyosi lo'o ñati tya clyo la laca bi'. ⁶ Li' ngutu'u nu cati tya'a xca bi' ne' laa, ndyalo'o ngu' jii ca ta'a cati quicha nu caca lo'o cua tye ti chalyuu. Xcui' late' ngati lacu' xca bi', late' nu lubii tsa ña'a; jua'a cua ndyaaca' sintya oro tyiquee ngu'. ⁷ Lo'o li' ndatu sca na'ni tacati bi', lo'o jua'a cati tya'a ca'ña oro ntucua ya' ni'; ne' ca'ña bi' ntsu'u cha' ti'í nu ta ycui' Ndyosi jii ñati chalyuu, cha' ñasi' tsa Ni jii ngu', ycui' Ndyosi nu ná nga'a cha' tye yija jii Ni. Nda ni' ca'ña bi' jii nu cati tya'a xca bi' li'. ⁸ Ngutsa'a ne' laa ntsu'u snii cha' xcutsii ji'na, cha' tacati tsa cha' bi', cha' tlyu tsa cha' nu ntsu'u jii ycui' Ndyosi. Ná tucui ngua

ji'í tsaá ne' laa bi' ña'a cuayá' tye ca ta'a cati quicha nu ta nu cati tya'a xca bi' lijya nde chalyuu.

16

Ca'ña nu ntsu'u cha' ti'í nu ta ycuí' Ndyosi ji'í ñati

¹ Lo'o li' ndyuna na' cha' nchcui' sca ñati ne' laa tlyu bi', cui nchcui' lo'o nu cati tya'a xca ji'í ycuí' Ndyosi bi':

—Yaa clya mā salú mā na nu ntsu'u ne' ca'ña bi' nde lo yuu chalyuu, nu cati tya'a ca'ña nu ntsu'u cha' ti'í ne', nu ta Ni ji'í ñati.

² Li' ndyaa xca nu nchca clyo, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña ji'í nde lo yuu chalyuu. Li' tonu tsa quichu' ntyucua tyucui ña'a hichu' ñati; ti'í tsa nti' ngu' li', lcaa ñati nu cua nga'a cuayá' ji'í na'ni nu chiya'a ña'a bi', lcaa ñati nu cua ndyu'ni tlyu ji'í ni'.

³ Lo'o li' ndyaa xca nu nchca tyucuaa, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña ji'í ca lo tyujo'o; ngutsa'a hitya li', ngua tyucu ñi'ya nti' tañi sca jyo'o. Ngujuii lcaa na lu'ú nu ntsu'u lo tyujo'o li'.

⁴ Lo'o li' ndyaa xca nu nchca tyuna, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña ji'í tyucui ña'a to' sta'a, lcaa su ntyucua hitya tyucui ña'a chalyuu; ngutsa'a hitya bi' li', ngua tañi. ⁵ Li' ndyuna na' nchcui' xca nu laca loo ji'í hitya:

—Liñi tsa cña ndyu'ni nu'u cha' nchcube' nu'u ji'í ñati cuxi bi', Xu'na —nacuí ji'í ycuí' Ndyosi—, cha' lubii tsa cresiya ji'í ycuí' nu'u. Lu'ú nu'u juani, jua'a nu ngua tya clyo lu'ú nu'u. ⁶ Tya ndyi'u ti' nu'u ñi'ya ngua lo yuu tya sa'ni la, nu lo'o cua ndyujuii ngu' ji'í ñati jinu'u; cua ndyujuii ngu' bi' ji'í tyuu tya'a ñati nu ngua tu'ba jinu'u cha' nchcui'

nu'u lo'o ñati. Lo'o juani la cui' ñi'ya nu ngua'ni ngu' tya li', la cui' jua'a nda nu'u cha' ti'í ji'í ngu', cha' tyi'u ti' ngu' ji'í jyo'o nu cua ndyujuii ngu' ji'í tya sa'ni la.

⁷ Li' ndyuna na' cha' nu nhcui' ñati nde su ntucua mesa su ndyaquj msta:

—Ndyosi Xu'na ya —nacu' ngu'—, ycui' nu'u ni, lca cña nchca jinu'u —nacu' ngu'—. Liñi tsa ndyu'ni nu'u lo'o nhcube' nu'u ji'í ñati bi' jua'a; chañi tsa cha' nu nhcui' nu'u ji'í ñati bi', cha' cuxi tsa cña ndu'ni ngu' bi'.

⁸ Lo'o li' ndyaa xca nu nchca jacua, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña ji'í lo cuichaa; tyique' tsa ndyaca li', cha' cua nda ycui' Ndyosi chacuayá' ji'í cuichaa cha' chum' hichu' ñati.

⁹ Tyuu tya'a ñati ngua quicha li', cha' nguula tsa tyique' nda bi'. Li' nguxana ngu', lye tsa nxlyú ngu' cha' hichu' ycui' Ndyosi, cha' ycui' Ni laca nu ngulo cña cha' yaa quicha bi'; pana ná ntaja'a ngu' tsiya' ti culochu' ngu' ji'í cha' cuxi nu ntsu'u ji'í ngu', cha' li' cua'ni tlyu ngu' ji'í ycui' Ndyosi.

¹⁰ Lo'o li' ndyaa xca nu nchca ca'yu, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña ji'í nde loo su ntucua tlyu na'ni nu chiya'a ña'a bi'; ngua talya yata tyucui ña'a su laca ni' loo li'. Ti'í tsa nti' ñati chalyuu, cua laca ñi'ya si na cua nguliji ti' ngu'.

¹¹ Ña'a ti tya nda ngu' qui'ya ji'í ycui' Ndyosi nu laca loo nde cua, cha' nda Ni cha' ti'í bi' ji'í ngu', nda Ni quichu' bi' ntyucua hichu' ngu'; pana ná ntaja'a ngu' xtyanu ngu' ji'í cha' cuxi nu ndu'ni ngu'.

12 Lo'o li' ndyaa xca nu nchca scuá, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña ji'i nde to' sta'a tlyu nu naa Eufrates; ndye sta'a bi' ngüityi li', ndyanu sca tyucui nu cua laca ngua tso'o ti cha' caa tyuu tya'a nu laca loo cha' cusuu. Tyijyu' tsa tyu'u ngu' caa ngu', ca su ntyucua cuichaa tyu'u ngu' bi'.

13 Li' na'a na' cha' ngutu'u tucua sna tya'a cuiñaja; ñi'ya ña'a cuityi', jua'a ña'a cuiñaja bi'. Ngutu'u bi' nde tyuu tu'ba cuaña tonu bi', cuati nde tyuu tu'ba na'ni chiya'a ña'a bi', cuati nde tyuu tu'ba nu ñati nu cuiñi ti nchcui' cha' ji'i ycui' Ndyosi; ca bi' ngutu'u cuiñaja bi' lijya. 14 Msu ji'i nu xña'a laca cuiñaja bi'; nchcutsii bi' ji'i ñati, cha' nchca ji'i cua'ni cha' tlyu. Ndyaa'a cuiñaja bi' nxuti'i ji'i laca nu laca loo chalyuu, cha' tyaa ngu' cha' cusuu tsa tlyu lo'o cua tye ti chalyuu. Cua ntsu'u cña nu cua'ni ycui' Ndyosi nu Xu'na na lo'o ndyaca cha' cusuu bi'. 15 “Cua'a jyaca ma”, nacui Jesús, “tsiya' ca tyu'u tucua na' tyaa na' ñi'ya nti' sca nu cuaana. Tso'o caca tyiquee ñati nu tii ti ti' tyi'i chalyuu, xqui'ya cha' ngusñi ngu' cha' jna'; nga'aa ca tyuju'u ti' ngu' bi' slo ñati lo'o tyalaa hora nu tyaa na' li'.” Jua'a nacui Jesús ji'i ñati ji'i Ni. 16 Li' nxuti'i cuiñaja bi' ji'i ngu' laca loo, cha' tyaa ngu' nde sca nati', su naa Armagedón cha'cña ji'i ngu' judío.

17 Lo'o li' ndyaa xca nu nchca cati, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña ji'i lo cui'i ti. Li' cuii nchcui' nu ntucua lo yaca xlya tlyu nde ne' laa tlyu ji'i ycui' Ndyosi nde cua:

—Cua ngua bi' juani —nacui Ni.

18 Li' lye tsa ndyubi, lye tsa nguañi tyucui ña'a lo tyujo'o, lye tsa nchcui' tyi'yu, lye tsa ngulacui cha-

lyuu; bilya clyacuj chalyuu jua'a tya lo'o ngüiñá Ni jil'i ñatj chalyuu. Tlyu tsa cha' ngua. ¹⁹ Ti'í tsa ngutsu yuu su nscua quichj tlyu, nu quichj Babilonia bi'; sna yu'be ngua quichj bi' li'. Lo'o jua'a ngutj lcaa quichj tonu nu ndi'j xa' chalyuu, cha' ndyi'u ti' Ni nchcubé' Ni jil'i ngu' quichj tlyu bi'; tlyu tsa cha' ti'í ngua'ni ycuí' Ndyosi lo'o ngu' bi', cha' ñasj' tsa Ni jil'i ngu'. ²⁰ Ndyé nguliji yu'u lcaa yuu nu ntsu'u cla'be hitya, nguliji yu'u lcaa ca'ya cua jua'a ti; nga'aa na'a ngu' jil'i li'. ²¹ Cuati nde cua ndyalú tyo quee tonu ngua'ya lo yuu. Ti'j tsa bi'; ña'a cuayá' tu'ba kilo, tsa lo cua cuayá' ti'j ntsu'u sca ti yu'be tyo quee nu ndyalú hique ñatj chalyuu li'. Lo'o jua'a tlyu tsa cha' cuxi nchcui' ngu' jil'i ycuí' Ndyosi li'; lye tsa nguxlyú ngu' cha' hichu' Ni xqui'ya tyo quee bi', cha' tlyu tsa cña ndyu'ni Ni nde chalyuu.

17

Ndu'ni ñu'u tsa ngu' quichj tlyu jil'i lcaa ñatj chalyuu

¹ Li' yaa sca xca ca slo na', sca ngu' tya'a nu cati tya'a xca nu ntucua ca'ña oro ya' bi'. Nchcui' lo'o na' li':

—Cuaa nu'u ca nde cha' culu'u na' jinu'u ñi'ya xcubé' Ni jil'i ngu' quichj tlyu nu lye tsa ndyu'ni ñu'u jil'i ñatj chalyuu; la cui' quichj tlyu laca su ntsu'u tyuu tya'a sta'a cacua ti to' quichj. ² Quiña'a tsa cha' suba' ndyu'ni ngu' nu laca loo nde chalyuu, cha' tyuu tsa tya'a jo'ó ntsu'u jil'i ngu' xqui'ya ngu' quichj tlyu bi'; jua'a ngunu'u tyiquee ñatj tyucui' ña'a chalyuu xqui'ya cha' suba' nu ndyu'ni ngu' bi'.

³ Li' ndyalo'o Xtyi'i ycuí' Ndyosi 'na, ndyaa na' lo'o sca xca jí'i ycuí' Ni ca ne' quixi' su ná ndi'i ñati. Ca bi' na'a na' su ntucua sca nu cuna'a hichu' sca na'ni nga'a, nu chiya'a tsa ña'a; hichu' ni' nscua quiña'a tsa cha' cuxi, nu ti'í tsa nchcui' jí'i ycuí' Ndyosi. Ntucua cati tya'a hique ni', cuati ntucua tii tya'a sata ni'. ⁴ Late' cuaa ña'a, late' nga'a catsi ña'a lacu' nu cuna'a bi'; chu' late' bi' ndacui quiña'a tsa chcuá tso'lo lo'o quee ndubi lo'o xa' la quee nu quiña'a tsa nga'a. Ntucua sca tasa oro ya' nu cuna'a bi'; ne' bi' ntsu'u lcaa lo cha' cuxi, lcaa lo cha' suba' nu cua ngua'ni nu cuna'a bi' yaa nde chalyuu. ⁵ Nde tyacaa nscua sca xtañi nu cuna'a bi', pana ná ca cuayá' ti' na jí'i si ná nslo na xtañi bi': "Babilonia tonu laca re, cha' nde laca quichí tyi lcaa ñati nu ndyu'ni cha' suba' tyucui ña'a chalyuu". Jua'a nscua nde tyacaa nu cuna'a bi'. ⁶ Li' na'a na' cha' lye tsa ndyu'ni nu cuna'a bi'; ñi'ya ndu'ni sca nu cu'bi, jua'a ndyu'ni nu cuna'a bi', xqui'ya cha' cua ndyujuii bi' jí'i ñati jí'i ycuí' Ndyosi, ndyujuii jí'i ñati nu ná ntsii nchcui' liñi cha' jí'i Jesús nde chalyuu. Lo'o cua na'a na' jí'i nu cuna'a bi', quiña'a tsa cha' ngulacua ti' na' li'. ⁷ Lo'o li' ndacha' nu xca jí'i ycuí' Ndyosi bi' 'na:

—¿Ni cha' laca ndube tsa ti' nu'u? —nacui—. Culu'u na' jinu'u cua ña'a ca cha' tucui nu ntsu'u jí'i nu cuna'a nu ntucua chu' na'ni chiya'a ña'a jua, nu na'ni nu ntucua cati tya'a hique ni' lo'o tii tya'a sata ni'; culu'u na' jinu'u sca cha' nu ná nchca cuayá' ti' ñati jí'i —nacui—. ⁸ Na'ni nu cua na'a nu'u jua, ngutu'u bi' nu ngua tya sa'ni la, nga'aa lu'ú bi' juani; pana cua ngulala ti tyu'ú ni' chaca quiya', masi nscua nde tyuquee qui'ñi bi',

cha' tyaa ni' ca chalyuu talya su tye ni' cati' ni' tsiya' ti —nacuī— Cua ña'a ca ñati' nu ná nscua xtañi lo quityi ji'i ycuī' Ndyosi, quiña'a tsa cha' culacua ti' ngu' lo'o ña'a ngu' ji'i na'ni bi'; pana tya clyo lo'o tya lyiji xana chalyuu re, cua nscua xtañi ñati' nu cua nda ycuī' Ndyosi chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i. Ngutu'ú na'ni bi' nu ngua tya sa'ni la, masi nga'aa lu'ú bi' juani; pana ña'a ti tya tyu'ú bi', masi chaca tya quiya'.

⁹ 'Ndi'ya ndyu'u cha' bi' si ca cuayá' ti' ma ji'i —nacuī xca' na—. Nu cati tya'a hique na'ni bi' ni, bi' laca cati tya'a lo cuati' su nscua quichi' tlyu nu lye tsa ndyu'ni ñu'u ji'i chalyuu. Lo'o jua'a ndi'i cati tya'a rey nu laca loo chalyuu. ¹⁰ Cua ndye cha' ji'i ca'yu tya'a rey nu laca loo bi', jua'a ña'a ti tya ntucua chaca rey tya'a nu laca loo bi', lo'o jua'a tya lyiji tyu'u tucua chaca tya'a rey nu caca loo bi' nde loo la; pana xti ti tyempo tyi'i bi' lo'o tyaa bi' chalyuu. ¹¹ Lo'o nu na'ni nu ngutu'ú nu ngua sa'ni bi', pana nga'aa lu'ú bi' juani, bi' laca tya chaca tya'a rey nu laca loo; ñi'ya laca loo nu cati tya'a rey bi' nde chalyuu, jua'a caca loo nu chaca rey bi' nde lo yuu chalyuu, cha' la cui' bi' laca nu cua tyaa ti ca bilyaa —nacuī xca' jna—.

¹² 'Lo'o na'a nu'u na'ni bi', cha' tii tya'a sata ni' ntucua hique ni', bi' laca tya tii tya'a rey nu tya lyiji caca loo chalyuu. Cua ntsu'u chacuayá' ji'i ngu' bi', cha' caca ngu' loo masi chaca hora tya; stu'ba ti caca tlyu ngu' bi' lo'o nu na'ni chiya'a ña'a bi' li'. ¹³ Sca ti cha' nda'ya hique nu tii tya'a rey bi', cha' xtyucua ngu' ji'i na'ni bi', cha' ta ngu' chacuayá' ji'i ni'. ¹⁴ Xcuī' xuu tya'a ngu' lo'o ycuī' Ni, nu ñi'ya ña'a xlya' bi'; pana tyijiloo nu ñi'ya ña'a xlya' bi'

ji'i na'ni bi', lo'o jua'a tyijiloo ñati nu ndya'a lo'o Ni ji'i ni', xqui'ya cha' laca ycu' Ni Xu'na lcaa ñati chalyuu, laca ycu' Ni loo la ji'i lcaa ngu' nu laca loo nde chalyuu. Lo'o jua'a nu ñati ji'i ycu' Ni ni, cua ngusubi Ni ji'i ngu' bi'; na cua nguane Ni ji'i ngu' bi', lo'o jua'a tso'o tsa ngusñi ngu' cha' ji'i ycu' Ni —nacu' xca' na.

¹⁵ Tya nchcui' la nu xca' ji'i ycu' Ndyosi bi' lo'o na' li':

—Ñi'ya laca sta'a nu nscua cacua ti to' quichi tlyu bi', jua'a laca ñati chalyuu, cha' tsa tlyu ti lijya lcaa lo ñati chalyuu ca quichi bi'; ngutu'u ngu' tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'i ñati, nchcui' ngu' lcaa lo cha'cña nu nchcui' ñati chalyuu. ¹⁶ Lo'o lcaa rey nu laca nu tii tya'a sata na'ni chiya'a ña'a nu na'a ca ti nu'u, lo'o jua'a ycu' na'ni bi', lo'o ngu' bi' ca ti'í ti' ngu' ña'a ngu' ji'i quichi tlyu bi'; xlyaa' ngu' lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ngu' quichi bi', tyanu ngu' quichi jua'a ti li'. Taqui rey quichi bi' li', cua'ni tye ngu' ji'i ngu' quichi bi'. ¹⁷ Cua ngua'ni ycu' Ndyosi cha' ca'ya cha' hique rey, bi' cha' cua'ni ngu' jua'a, cha' ta ngu' chacuayá' caca nu na'ni chiya'a ña'a loo, ña'a cuayá' tyu'u scua lcaa cha' nu nacui Ni cha' caca. ¹⁸ Nu cuna'a nu na'a nu'u ni, ñi'ya nti' nu quichi tlyu nu laca loo bi', jua'a laca nu cuna'a bi'; nclyo bi' cña ji'i lcaa ngu' nu laca loo chalyuu.

18

Nguti quichi Babilonia

¹ Tiya' la li' na'a na' ji'i chaca xca' ji'i ycu' Ndyosi lijya ca'ya nde lo yuu chalyuu; tlyu tsa chacuayá' ntsu'u ji'i xca' bi', lo'o jua'a ndubi tsa ña'a tyucui

ña'a yu, ña'a cuayá' nda yu xee tyucui ña'a chalyuu. ² Cuii tsa nchcui' xca bi':

—Cua ndye cha' ji'i quichi Babilonia bi' —nacui—, ndye quichi tlyu bi' nguti. Ca su nguti'i quichi bi' cua tsubi' la, ca bi' laca to' tyi cuxee juani, masi tyi cuiñaja laca bi' juani. Ca bi' ntucua to' tyi lcaa lo cui'i cuxi, lcaa lo na'ni cuityi nu ntucua lu'be nu chiya'a ña'a. ³ Tya sa'ni ngulu'u ngu' quichi bi' ji'i lcaa ñati chalyuu cha' cua'ni ngu' cha' suba', cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i xa' jo'ó; lye ndatsaa ngu' bi' ji'i ñati, cha' lo'o ngu' cua'ni ngu' cha' cuxi lo'o tya'a ñati. Suba' tsa ngua'ni lcaa nu laca loo chalyuu lo'o nguta'a ngu' nde quichi bi'. Ná tye chca cha' cuxi nu ngua'ni ngu' ca quichi bi', bi' cha' ngua ji'i ngu' culiya' ngua'ni tsa ngu' ngana.

⁴ Li' xa' nguañi nchcui' sca ñati ca su ntucua ycui' Ndyosi, nchcui' lo'o ñati ji'i ycui' Ni:

—Tyu'u clya cu'ma ñati 'na juani, tyu'utsu' ma nde quichi tlyu bi' —nacui Ni—. Ná ntsu'u cha' cua'ni stu'ba ma cha' lo'o ngu' bi', nu lo'o ndyu'ni ngu' cha' cuxi, cha' ná xcube' ycui' Ndyosi ji'i ma stu'ba ti lo'o nu ngu' cuxi bi'. ⁵ Quiña'a tsa cha' cuxi ndyu'ni ngu' quichi bi'; hasta cua jlo ti' ycui' Ndyosi cha' ntsu'u tsa qui'ya ji'i ngu', lo'o jua'a ndyi'u ti' Ni ji'i cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. ⁶ Xcube' Ni ji'i ngu' bi' li'; la cui' ñi'ya lo'o cua nguxcube' ngu' ji'i ma, jua'a xcube' Ni ji'i ngu' bi', masi tucua quiya' ta Ni cha' ti'í ji'i ngu' quichi bi'. Lye tsa ndyu'ni lya' ti' ngu' bi' ji'i xa' ñati, bi' cha' cua'ni yala Ni cha' tucua quiya' xcube' Ni ji'i ngu'. ⁷ Tso'o si chcube' ñati bi', tso'o si caca xñi'i ti' ngu', cha' lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' ngu' lo'o tya'a ngu'

xqui'ya cha' culiya' nu ntsu'u ji'i ngu'. Xcui' ndi'ya ntsu'u tyiquee ngu' bi': “Ñi'ya nti' ntucua rey, jua'a ntucua na”, nacui ngu' ji'i tya'a ngu'. “Si'i ngu' ti'i laca na, ná nga'a cha' caca xñi'i ti' na”, nacui ngu'. ⁸ Xqui'ya cha' jua'a ntsu'u tyiquee ngu', bi' cha' cua'ni Ni cha' sca ti tsa xñi lcaa quicha ji'i ngu', lcaa quicha nu nga'a cha' tyacua ji'i ngu' bi'. Cajaa ngu' xqui'ya quicha tlyu, xi'ya tsa ngu' cha' xñi'i ti' ngu', caca jbi'ña ji'i ngu', cuati jua'a tye quichi tyi ngu' tyaqui. Tlyu tsa cña nu ndu'ni ycu! Ndyosi nu Xu'na na, bi' laca Ni nu ndyu'ni cuayá' ji'i ngu' quichi tlyu bi'.

⁹ Cuna tsa lcaa ngu' nu laca loo chalyuu; xi'ya tsa ngu' lo'o ña'a ngu' tyatu sñii cha' ndyaqui quichi tlyu bi', cha' stu'ba ntsu'u cha' ji'i ngu' lo'o ngu' quichi bi'. Ndu'ni lya' ti' ngu' ji'i tya'a ñati ngu', lo'o jua'a suba' tsa ndu'ni ngu' lo'o ngu'. ¹⁰ Tyijyu' ti tsatu ngu' cha' tyutsi tsa ngu' lo'o ña'a ngu' cha' cati quichi bi':

—Ti'i tsa cu'ma juani, ngu' quichi Babilonia —nacui ngu' li—. Tlyu tsa quichi tyi ma nquicha', sii tsa loo chalyuu su ngua loo quichi tyi ma; pana juani ni, sca hora ti ndye nchcube' ma.

¹¹ Lo'o jua'a lcaa ngu' culiya' nu ndi'i chalyuu, tya'na tsa cua'ni ngu'; xñi'i tsa caca tyiquee ngu' cha' nga'aa caja ñati nu cui'ya yu'ba ji'i ngu': ¹² nga'aa cui'ya ngu' oro ji'i ngu', masi plata, masi quee ndubi, masi tyaaca' quee ngati; nga'aa cui'ya ngu' late' ngati ji'i ngu', nu quiña'a tsa nga'a, masi late' cuaa ña'a, masi late' sera, masi late' nu ntsu'u tyuu tya'a color ji'i; jua'a lcaa lo yaca nu ñaa tyijyu', lcaa na ndya' lo'o tyijya sata ngati, masi na ndya' lo'o yaca nu quiña'a nga'a, masi na ndya'

lo'o chcuā ngatsi, masi na ndya' lo'o chcuā ti, masi na ndya' lo'o quee tacalya ti, nga'aa cui'ya ngu' jil'i tsiya' ti; ¹³ jua'a canelya, lo'o lcaa lo xtyi'i nu tyu'u lo na cacu na, masi yana jo'ó nguxa' ti, masi yana jo'ó ycui' nu ngatī ti, masi taná jil'i yaca mirra nu tyixi xtyi'i, nga'aa cui'ya ngu' jil'i; lo'o jua'a lcaa lo xa' la yu'ba nu ndujui' ñati, masi vino, masi setye nu tyu'u lo na cacu na, masi catyá xlyá, masi nscua', masi bata, masi xlya', masi cuayu, jua'a carreta nu ntyojolaqui cuayu, masi msu nu ndyi'ya ñati, masi tyucui ña'a tsaca ñati chalyuu na, nga'aa caca caya' bi'. ¹⁴ Chcui' ngu' nu ndujui' yu'ba bi' lo'o ngu' quichī bi' li':

—Cua ndye nguliji lcaa cha' tso'o nu ndacui tsa ti' mā jil'i; jua'a cua ndye cha' culiya' jil'na, cua ndye lcaa lo na nu tso'o ña'a jil'na —ñacui ngu'—. Nga'aa quije cha' tso'o bi' jil'na juani.

¹⁵ Lo'o jua'a nu ngu' culiya' bi' ni, ngu' nu ngujui cha' culiya' jil'i lo'o ndyu'ni ngu' ngana nde lquichī bi', tyijyu' ti tsatu ngu', cha' tyutsii tsa ngu' ña'a ngu' lo'o cati quichī bi'; tya'na tsa cua'ni ngu', cha' xñi'i tsa ti' ngu' caca. ¹⁶ Lo'o li' ndi'ya chcui' ngu' bi':

—Ti'i tsa mā, cu'mā ngu' quichī re juani; tlyu tsa quichī tyi mā nquicha' —ñacui ngu' culiya' li'—. Tya sa'ni la xcui' late' ngatī ña'a, lo'o late' cuaa ña'a, lo'o late' nu ntsu'u tyuu tya'a color nchcu' ngu' quichī tyi mā; xcui' chcuā oro, lo'o quee ndubi, lo'o tyaaca' quee ngatī ndacui yane ngu', yane ya' ngu'. ¹⁷ Juani ni, sca hora ti nguna' lcaa cha' culiya' bi' jil'na —ñacui ngu'.

Lo'o jua'a tyu lcaa nu nclya' yaca ni'i, lo'o ngu' nu ndyu'ni cña ne' yaca ni'i, lo'o ngu' nu nda caya'

cha' tsa tyijyu' lo'o yaca ni'ḷi bi', lo'o jua'a xa' ñati nu ndyiji ngana ji'ḷi tyijyu' lo'o yaca ni'ḷi bi'; tyijyu' ti tsatu ngu' bi', ¹⁸ xi'ya tsa ngu' lo'o ña'a ngu' tyatu sñii cha' ndyaquḷi quichḷi tlyu bi':

—Bilya ña'a na chaca quichḷi nu culiya' la, ñi'ya ngua culiya' tsa quichḷi re —ñacuḷi ngu' ji'ḷi tya'a ngu'.

¹⁹ Li' cu ngu' sñii yuu nde hique ngu', ñi'ya nu ndu'ni ngu' bi' lo'o xñi'ḷi tsa ti' ngu'. Xi'ya tsa ngu' li':

—Ti'i tsa ma, cu'ma ngu' tya'a quichḷi tyi na juani, cha' tlyu tsa quichḷi tyi na nquicha' —ñacuḷi ngu' bi'—. Tya sa'ni la culiya' tsa ngua lcaa na nu laca na xu'na yaca ni'ḷi, nu ndya'a na lo'o yu'ba ji'ḷi quichḷi bi' tyijyu'. ¿Ma caja cha' bi' juani? Sca hora ti nguna' lcaa cha' tso'o ji'na —ñacuḷi nu ndya'a lo'o yaca ni'ḷi bi'.

²⁰ Pana cacha' na' ji'ḷi ma juani, cu'ma nu ndi'ḷi ca su ntucua ycui' Ndyosi nde cua, cua'ni ma cha' ca chaa tsa ti' ma lo'o tyalaa hora catḷi quichḷi bi'; lo'o jua'a cu'ma ñati chalyuu nu ntsu'u cha' ji'ḷi ma lo'o ycui' Ndyosi, lo'o cu'ma ñati nu ngua'alo Ni ji'ḷi ma cha' cua'ni ma cña ji'ḷi Ni, lo'o cu'ma nu laca ma tu'ba ji'ḷi ycui' Ndyosi cha' nchcui' Ni lo'o ñati, cua'ni ma cha' ca chaa tsa ti' ma cha' liñi tsa ndu'ni Ni lo'o xcube' Ni ji'ḷi ngu' quichḷi bi', xqui'ya cha' xña'a tsa ngua'ni ngu' bi' lo'o ma.

²¹ Lo'o li' ya sca xa ji'ḷi ycui' Ndyosi nu tlyu tsa cña ngua ji'ḷi cua'ni. Ngusicua xa bi' sca quee tonu nu lo scuii ti ña'a; ñi'ya ña'a sca quee ji'ḷi molino, jua'a ña'a quee bi'. Ngu ji'ḷi ndyaa nde lo hitya tyujo'o li'.

—La cui' jua'a caca ji'i quichi Babilonia, quichi tlyu bi' —nacui xca bi'—, cha' xlyú ngu' ji'i quichi bi' ca lo yuu tsiya' ti; nga'aa ña'a ngu' ji'i quichi bi' chaca quiya' li'. ²² Nga'aa cañi cula'á ngu' musca lquichi bi' li'; masi sañi, masi yaca quii, masi cui'chcuá, nga'aa cañi tsiya' ti cula'á ngu' ji'i chaca quiya'. Nga'aa caja tsiya' ti ngu' cuityi nu cuiñá ni'i ji'i mā, nu cuiñá yaca ji'i mā, ni nga'aa cañi tsiya' ti coo molino ca su nguti'i mā; ²³ nga'aa tyaca' tsiya' ti tyu'u xee toni'i ji'i ngu' quichi, nga'aa cañi chcu'i ngu' cuañi' lo'o tya'a ngujui clyo'o ca ti ngu'. Tya sa'ni la ná ntsu'u ngu' culiya' tyucui ña'a chalyuu ñi'ya nu culiya' cu'mā quichi bi'; pana cua nñilo'o mā ji'i quiña'a tya'a ñati chalyuu, xqui'ya cha' tlyu tsa cha' cucha'a nchca ji'i mā.

²⁴ Bi' cha' cua nchcube' ycu'i Ndyosi ji'i ngu' quichi Babilonia bi', xqui'ya cha' cua nquijeloo ji'i Ni qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu' bi'; tyucui ña'a chalyuu cua ndyujuii ngu' bi' ji'i jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a cua ndyujuii ngu' bi' ji'i xa' la ñati chalyuu nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Ni.

19

¹ Tiya' la xi ndyuna na' nchcui' ñati nu ndi'i tsa tlyu ti ca su ntucua ycu'i Ndyosi. Ndi'ya nchcui' ngu' li':

Cua'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi, cha' nchca ji'i Ni cua'ni lyaá Ni ji'i ñati.

Cua'ni chi na loo ycu'i Ndyosi, cha' nchca ji'i Ni cua'ni Ni lcaa lo cña tsiya' ti.

² Chañi tsa laca lcaa cha' nu nchcui' ycu'i Ni lo'o ñati, liñi tsa ndyu'ni cuayá Ni ji'i ñati chalyuu.

Cua nchcube' Ni ji'ḷi ngu' quichi tlyu nu lye tsa
 ngua'ni ñu'u ji'ḷi chalyuu, xqui'ya cha' suba'
 nu ndyu'ni ngu' lo'o tya'a ngu';

jua'a nchcube' Ni ji'ḷi ngu' bi', xqui'ya cha' cua
 ndyujuii ngu' ji'ḷi ñati nu ndyu'ni cña ji'ḷi ycui'
 Ni.

³ Tya chaca quiya' cui nchcui' ngu' li':

—Cua'ni tlyu na ji'ḷi ycui' Ndyosi. Nga'aa tye cha'
 tyatu sñii ca su ndyaqui quichi tlyu bi'.

⁴ Li' nguxana nu calaa ntucua jacua tya'a ngu'
 cusu' bi', la cui' jua'a nguxana nu jacua tya'a na'ni
 tacati, ndyaa stii ngu' lo yuu nde loo su tlyu su
 ntucua ycui' Ndyosi; ngua'ni tlyu ngu' ji'ḷi ycui' Ni.
 Ndi'ya nchcui' ngu' bi':

—Jua'a caca cha' lacua. Cua'ni tlyu na ji'ḷi ycui'
 Ni —nacuḷi ngu' lo'o tya'a ngu'.

⁵ Li' nguañi nchcui' sca ñati ca su ntucua yaca
 xlya tlyu:

Lcaa tya'a na nu ndu'ni na cña ji'ḷi ycui' Ni, cua'ni
 tlyu na ji'ḷi Ni juani;

lcaa na lo'o tya'a na nu ndube tsa ti' na ji'ḷi Ni,
 masi cuañi' na, masi ngusu' na, cua'ni tlyu na ji'ḷi
 ycui' Ni.

*Ta'a ngujui clyo'o ycui' yu nu ngujuii lo crusi
 xqui'ya na*

⁶ Quiña'a tsa ñati nguañi nchcui' tsa tlyu ti li'.
 Ñi'ya ndañi ndyalú sca sta'a clyaa to' quee jaa'
 su cua tsa ndyalú hitya, ñi'ya ndañi lo'o cuiḷi
 tsa nchcui' tyi'yu, jua'a nguañi lo'o nchcui' ñati
 quiña'a bi', ngua ti' na'. Ndi'ya nchcui' ngu' li':

Cua'ni tlyu na ji'ḷi ycuí' Ndyosi nu Xu'na na, nu lcaa lo cña nchca ji'ḷi Ni ndu'ni Ni, nacui' ngu' ji'ḷi tya'a ngu'.

Cua nguxana Ni, laca Ni loo ji'na juani;

⁷ bi' cha' tso'o tsa caca tyiquee na, ca chaa ti' na juani, cua'ni chí na loo ycuí' Ni.

Cua ndyalaa tsá cha' caja clyo'o ycuí' yu nu ngujuii lo crusi cuentya ji'na.

Lo'o lcaa na, ñatḷi nu ngusñi cha' ji'ḷi Ni nde chalyuu, laca na ñi'ya si laca na cuxii ji'ḷi yu, masi tsa tlyu ti na sca tyempo ti.

Cua ngua'ni cho'o na ñi'ya si caja clyo'o na lo'o ycuí' yu, nacui' ngu'.

⁸ Cua nda Ni late' lubii nu ngatḷi tsa ña'a, nu tso'o tsa ña'a cha' cacu' na.

Lcaa cña tso'o nu ngua'ni ngu' bi' nde chalyuu xqui'ya cha' ngusñi ngu' cha' ji'ḷi ycuí' Ni, bi' laca ñi'ya ña'a ste' ngu' nu tso'o tsa ña'a bi'.

⁹ Nhcui' nu xca ji'ḷi ycuí' Ndyosi bi' lo'o na' li':

—Sua clya nu'u cha' re lo quityi —nacui'—: “Tso'o ntsu'u tyiquee ñatḷi nu nguane na' ji'ḷi cha' tsaa su caja clyo'o lo'o yu nu ngujuii lo crusi cuentya ji'ḷi ngu'”, nacui' Ni. La cui' cha' liñi nu nda ycuí' Ndyosi lo'o ñatḷi laca cha' bi' —nacui' xca bi' jna'.

¹⁰ Li' ngutu stḷi' na' ngustii na' nde loo su ndu xca bi', cha' cua'ni tlyu na' ji'ḷi ngua ti' na', pana nga'aa nda bi' chacuayá' na:

—Nga'aa cua'ni nu'u jua'a lo'o na' —nacui' nu xca bi' 'na—. La cui' tya'a ndyu'ni na cña ji'ḷi ycuí' Ni laca na. La cui' tya'a na' laca lcaa cu'ma nu ngusñi tso'o ma cha' tso'o nu cua nda Jesús lo'o ma.

Ji'i ycuí' Ndyosi cua'ni tlyu nu'u tso'o la —nacui xca jna'.

Nu cha' tso'o nu nda Jesús lo'o ñati, la cui' cha' laca nu nda ycuí' Ndyosi lo'o ñati nu laca tu'ba ji'i Ni.

Nu ntucua chu' sca cuayu ngati

¹¹ Lo'o li' na'a na' cha' ntucua yaala to' tyuu ni'i ca su ntucua ycuí' Ndyosi; ca bi' ndu sca cuayu ngati, jua'a ntucua sca ñati hichu' ni'. Nacui lcaa ngu' ca su ntucua ycuí' Ndyosi cha' ñati tso'o laca nu bi', cha' chañi tsa laca cha' nu nhcui' Ni lo'o ñati. Liñi tsa cha' nu nda Ni lo'o ndyu'ni cuaya' Ni ji'i ñati. Liñi tsa ndu'ni Ni lo'o ñati lo'o ndya'a Ni cusuu. ¹² Nu xee cloo Ni ni, tso'o tsa ngulane xee ñi'ya laca lo'o cua tsa ndyatú quii'. Lo'o jua'a tyuu tya'a sne' oro ntucua lo xlya hique Ni. Cua nscua sca xtañi Ni hichu' Ni nu ndacha' ñi'ya laca cña nu ndu'ni Ni. Ná taca ji'i xa' ñati ñacui ngu' ñi'ya ndyu'u cha' ji'i xtañi bi', cha' sca ti ycuí' Ni nslo Ni ñi'ya ndyu'u xtañi bi'. ¹³ Ndi'ya nhcui' ngu' ji'i Ni: “La cui' nde laca cha' nu cua nda Ni lo'o ñati”. Tyucui ña'a lo ste' Ni ndu'u tañi. ¹⁴ Lo'o lcaa ñati nu ndi'i ca su ntucua ycuí' Ndyosi, tsa tlyu ti ndya'a ngu' lo'o Ni macala su tsa Ni cha' cusuu; ntucua ngu' hichu' cuayu ngati, jua'a lacu' ngu' late' ngati nu lubii tsa ña'a. ¹⁵ Liñi tsa cha' nu ndyu'u tu'ba Ni lo'o nda Ni cha' lo'o ñati chalyuu. Lo'o jua'a tatsaa Ni ji'i ñati tyucui ña'a chalyuu cha' taquiya' ngu' cha' ji'i Ni. Lye tsa culo Ni cña ji'i ngu', jua'a xcube' Ni ji'i ñati cuxi; ñi'ya laca lo'o satá ngu' si'yu losu' tyixi ne' sca pilya quee nu tlyu xi cha' tyu'u hitya si'yu bi', la cui' jua'a xcube' Ni ji'i ñati bi',

xqui'ya cha' ñasi' tsa ycu' Ndyosi ji'i ngu', ycu' Ni nu nchca ji'i ndu'ni Ni lcaa lo cña. ¹⁶ Tsaca xtañi Ni nscua lo late' lo tyiquee Ni, lo'o jua'a la cui' ti cha' nscua lo late' nde chu' Ni: “Nu nde laca Rey nu chañi ca, nu nde laca Xu'na ñati nu chañi ca”. Jua'a nchcui' cha' nu cua nscua lo late' ji'i Ni.

¹⁷ Lo'o li' na'a na' su ndu sca xca ji'i ycu' Ndyosi nde cua, nu cuii tsa nxi'ya ji'i lcaa na'ni lu'be nu ndyacu' cla'be nde cua jua:

—Cuaa clya ma cha' tyu'u ti'i ma ca su ndyu'ni ycu' Ndyosi sca ta'a nu tlyu tsa. ¹⁸ Cuaa clya ma cha' cacu ma cuaña' lcaa jyo'o ñati, masi rey, masi capitán, masi sendaru, masi cuaña' cuayu, masi cuaña' ñati nu cua ntyucua hichu' ni' bi'; lo'o jua'a cuaña' lcaa lo ñati, masi msu nu ngü'ya ñati ti, masi msu nu nguti'i tso'o ti, masi ngu' cusu', masi ngu' cuañi', cuaa clya ma cha' cacu ma ji'i.

¹⁹ Lo'o li' na'a na' cha' ndyu'u ti'i nu na'ni chiya'a ña'a bi' lo'o lcaa ngu' nu laca loo nde chalyuu, lo'o jua'a taju ñati cusu ji'i ngu'; cua ndyu'u ti'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' cua'ni ngu' cusu lo'o nu ntucua hichu' cuayu ngati bi', jua'a lo'o taju ñati ji'i Ni. ²⁰ Nxuu tya'a ngu', lo'o li' ngua nu na'ni chiya'a ña'a bi' preso; lo'o jua'a nu cuiñi nu ndu'ni cha' tu'ba ji'i ycu' Ndyosi laca, lo'o bi' ngua preso. La cui' nu cuiñi bi' ngua'ni cha' tlyu ca slo na'ni bi' tya tsubi' la, cha' xcutsii ji'i ñati; cua ngü'ñilo'o bi' ji'i lcaa ñati, bi' cha' nda ngu' chacuayá' chca'a cuayá' ji'i na'ni chiya'a ña'a bi' nde tyacaa ngu', jua'a ngua'ni tlyu ngu' ji'i lcu'ji' ni' li'. Lo'o li' nchcuaa ycu' Ndyosi ji'i nu na'ni chiya'a ña'a bi' lo'o nu cuiñi bi', ndyaa ngu' ña'a lu'ú ti ngu' nde lo tayu' su ntsu'u quii' tlyu nu ti'i tsa ndyumi' ngu'

cha' lo'o yuu sufri ndyaquj. ²¹ Nu ntucua hichu' cuayu ngati bi' ni, ndyujuii Ni ji'i lcaa taju ñati cusuu ji'i nu xña'a bi'; jua'a ndyujuii Ni ji'i ngu' nu ngua'ni cusuu lo'o lcaa cha' nu ndyu'u tu'ba Ni. Nguaala' tsa ti' na'ni nu ndyacui nde cua bi', cha' cua ndyacu ni' cuaña' ñati ngujuii bi' li'.

20

Ndi'i nu xña'a ndyaaca' preso sca mil yija

¹ Lo'o li' na'a na' cha' lijya ca'ya chaca xca nu ngutu'u yaa nde cua ca su ntucua ycui' Ndyosi. Ya' xca ndacui ya' ji'i to' tyuquee ca su ndi'i nu cuiñaja, jua'a ndyi'ya yu sca carena tyucu' cu' lijya yu. ² Li' ndaya' xca bi' ji'i nu cuaña tlyu, la cui' cuaña laca nu ndi'i chalyuu tya sa'ni, la cui' nu xña'a nu naa Satanás laca bi'. Tachaa ngusca' xca bi' ji'i nu xña'a bi' lo'o carena ña'a cuayá' talo sca mil yija ndyaaca'. ³ Ntucua ya' xca bi' ji'i nu cuaña bi' ndyaa nde ne' tyuquee; li' ngua'a xca ya' to' tyuquee, cuati ngua'a sello nguiña' to' tyuu, cha' nga'aa tyu'u nu cuaña bi', cha' ná taca ñilo'o bi' ji'i ñati chalyuu ña'a cuayá' tye tyu'u scua sca mil yija. Pana lo'o cua ndye yija bi', li' nscua cha' tyu'u bi' tya xi tya tyempo cha' tya cua'ni la cha' cuxi.

⁴ Lo'o li' na'a na' su ntucua tyuu tya'a yaca xlya tlyu. Ndyuloo na' ji'i ngu' nu ntucua lo yaca xlya bi', cha' laca ngu' nu ntsu'u chacuayá' ji'i cua'ni cuayá' ji'i ñati chalyuu. Laja ngu' nu ntucua bi' na'a na' ji'i ñati chalyuu nu cua ndyujuii tya'a ñati ji'i, xqui'ya cha' ná ntsii ngu' cacha' liñi ngu' cha' tso'o ji'i tya'a ñati, cha' nu cua nda Jesús lo'o na cuentya ji'i ycui' Ndyosi Sti yu. Ná ngua'ni

tlyu jyo'o bi' ji'i na'ni chiya'a ña'a bi', la cui' ti ná ngua'ni tlyu ngu' ji'i lcu'i ji'i na'ni bi', jua'a ná ngua'a cuayá' na'ni bi' nde tyacaa ngu', nde chu' ya' ngu'; cua ndyu'ú ngu' bi' chaca quiya', lo'o juani laca ngu' cña lo'o Cristo ca su ntucua ycu'i Ndyosi ña'a cuayá' tyu'u scua sca mil yija. ⁵ Jyo'o nu cua na'a na' ni, bi' jyo'o laca nu cua ndyu'ú chaca quiya' yala la, cha' xa' la jyo'o ñati chalyuu, tya lyiji tyu'ú ngu'; ña'a cuayá' tya'a sca mil yija, ca li' tyu'ú nu xa' la ngu' bi' chaca quiya'. ⁶ Tso'o tsa caca tyiquee ñati nu yala la tyu'ú chaca quiya', cha' ñati ji'i ycu'i Ndyosi laca ngu' bi'; ná ntsu'u cha' chcube' ngu' bi' tsiya' ti lo'o tyaa lcaa ñati cuxi nde chalyuu talya, nu lo'o cua ndye lcaa cha'. Cua'ni ngu' bi' cña ji'i ycu'i Ndyosi; la cui' jua'a cua'ni ngu' cña ji'i Cristo, cha' stu'ba ti caca ngu' loo lo'o Cristo ña'a cuayá' tyu'u scua sca mil yija.

⁷ Lo'o tye nu sca mil yija bi', li' tyu'u Satanás ne' chcu'a su ngutu'ú yu nchcube' yu, ⁸ tsaaja ti nu Satanás bi' xi cha' cñilo'o yu xi ji'i lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu, lcaa tya'a cusu'u ycu'i Ndyosi; ngu' Gog lo'o ngu' Magog laca ñati bi'. Ñi'ya nu ná caca ji'na culacua na ni lcu'a tya'a satya yusi ndi'i to' tyujo'o, jua'a ná caca culacua na ni tsa lo cua tya'a ñati nu xuti'i Satanás ji'i cha' xuu tya'a ngu' lo'o ycu'i Ndyosi. ⁹ Li' tyu'u ñati ji'i Satanás tyaa ngu' tyucui ña'a lo yuu chalyuu. Tyanu ngu' tyi'i ca chu' su ndi'i taju ñati ji'i ycu'i Ndyosi li'; lo'o jua'a quixii ngu' tyi'i ca to' quichi tlyu nu tyaca'a tsa ji'i ycu'i Ni, cha' cua'ni tye ngu' ji'i ñati ji'i ycu'i Ndyosi, nti' ngu'. Li' tyalú slu quii' nu ngutu'u ca nde cua, tyalú su ndi'i ngu' bi', tye ngu' tyaqui ngu'.

¹⁰ Lo'o li' tyucua ya' Ni ji'i nu xña'a nu ngüiñilo'o ji'i ngu' tya clyo, tyalo'o Ni ji'i lo tayu' su ntsu'u quii' ndyaquí lo'o yuu sufri; la cui' se'i laca su cua nchcuāa Ni ji'i nu na'ni chiya'a ña'a bi', su cua nchcuāa Ni ji'i nu cuiñi nu nacui cha' tu'ba ji'i ycui' Ndyosi laca. Tsā lo'o talya ná tye cha' ti'í tsa chcube' ngu' ca bi'.

Nu lo'o ndyu'ni cuayá' Ni ji'i ñati lo'o cua ndye chalyuu

¹¹ Lo'o li' na'a na' cha' ntucua sca ñati tlyu lo sca yaca xlya tlyu nu ndubi tsa ña'a. Li' nguti lcaa chalyuu, jua'a nguti lcaa ca na nu ntsu'u nde cua, nu lo'o ndu'u tucua ycui' Ni; nga'aa tyaca' tsiya' ti ma nde su nguliji yu'u chalyuu bi'. ¹² Lo'o li' na'a na' cha' ca bi' ndi'i lcaa ñati nu cua ngujuii, masi ngu' cusu', masi ngu' cuañi', ndi'i ngu' nde loo yaca xlya su ntucua tlyu ycui' Ni. Cua nhcana quityi li', lo'o jua'a cua nhcana nu chaca quityi bi'; lo quityi bi' cua nscua xtañi ñati, lcaa ñati nu cua ngujui chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i, cha' cua ndyu'ú ngu' chaca quiya'. Li' cuentya ji'i quityi nu nguscua ycui' Ni, ngua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati nu cua ngujuii bi', cha' lo quityi bi' cua laca nscua lcaa cña nu ngua'ni ngu' lo'o yaa ngu' chalyuu. ¹³ Li' chaca quiya' ndyu'ú ñati nu cua ngujuii lo hitya tyujo'o, jua'a chaca quiya' ndyu'ú ñati nu ndyalo'o La Muerte ji'i, jua'a chaca quiya' ndyu'u xa' la jyo'o ca su nga'a cha' tsa ngu' lo'o ndyijii ngu'; lcaa ngu' bi' ndu'u ngu' lijya ngu'. Li' ngua cuayá' ji'i lcaa ngu' cuentya ji'i lcaa cña nu ngua'ni ngu' lo'o yaa ngu' chalyuu. ¹⁴ Li' nguxcuāa Ni ji'i La Muerte, lo'o jua'a nguxcuāa Ni chalyuu su nguti'i

jyo'o bi', ndyaa bi' nde lo tayu' su ntsu'u quii' tlyu ndyaqu̇i. Lcaa nu ndyaa ca lo tayu' bi' ni, cua ndyaa ngu' chalyuu talya, cua ndye cha' ngujuii ngu' bi'; nga'aa tyu'ú ngu' bi' tsiya' ti. ¹⁵ Lo'o li' xcuaa Ni ji'i̇ cua ña'a ca ñati nu ná nscua xtañi lo quityi ji'i̇ ycu' Ni, tyaa ngu' nde lo tayu' ca su ntsu'u quii' bi', cha' ndacha' quityi bi' tilaca laca ñati nu ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i̇.

21

Cua ndye ndya' chalyuu cucui

¹ Lo'o li' na'a na' cha' cua ndyaca cucui tyucui ña'a nde cua, cua ndye ndya' chaca ba'a chalyuu cucui. Nguliji yu'u lcaa na nu ntsu'u nde cua tya tsubi' la; jua'a chalyuu cusu' re, jua'a tyucui ña'a tyujo'o, nguliji yu'u bi', nga'aa ña'a na' ji'i̇ tsiya' ti. ² La cui' Juan laca na', lo'o li' na'a na' cha' cua nscua chaca quichi̇ Jerusalén cucui. Lubii tsa ña'a quichi̇ bi' juani; nde su ntucua ycu' Ndyosi ngutu'u quichi̇ bi', ngua'ya nde lo yuu cucui. Tyucui ña'a quichi̇ cua ngalya' tso'o; tso'o tsa ña'a bi', ndubi tsa ña'a bi'. Ñi'ya ña'a sca cuxii ji'i̇ ñati, nu tso'o tsa ña'a ste', jua'a tso'o tsa ña'a quichi̇ cucui bi'. ³ Cuii tsa nchcui' sca nu ndu cacua ti su tlyu ca su ntucua ycu' Ndyosi li':

—Ca juani ntucua tyi ycu' Ndyosi la cui' ca su ndi'i̇ ñati nu ngusñi cha' ji'i̇ Ni nde chalyuu. Tyi'i̇ ycu' Ni ca su ndi'i̇ ñati ji'i̇ Ni li'; jua'a caca ngu' bi' ñati ji'i̇ ycu' Ni, caca ycu' Ni loo ji'i̇ ngu' bi' li'. ⁴ Lo'o li' cua'ni ycu' Ndyosi cha' nga'aa xi'ya ngu' nu ndyunaa tsa tya tsubi' la —nacu̇i nu nchcui' bi'—. Nga'aa ntsu'u cha' cajaa ñati li',

nga'aa ntsu'u cha' ca xñi'i ti' ngu', nga'aa xi'ya ngu', ni nga'aa tyacua cha' ti'i ji'i ngu' li'; cua ndye lcaa cha' nu ngua ji'i ngu' lo'o nguti'i ngu' chalyuu cusu' —nacu'i nu nchcui' bi'.

⁵ Nchcui' ycu'i' nu ntucua lo yaca xlya tlyu bi' li':

—Ña'a mā ya'a ñi'ya nu caca juani. Xa' cuiñá cui na' lcaa na nu tyu'u nde chalyuu cucui —nacu'i Ni.

Chaca cha' nchcui' Ni lo'o na' li':

—Scua clya nu'u cha' nu nchcui' na' lo quityi; chañi tsa laca cha' bi', taca jlya ti' mā ji'i.

⁶ Li' nchcui' Ni lo'o na' chaca quiya':

—Jua'a caca lacua. Ñi'ya nti' letra A —nacu'i Ni—, jua'a nguxana lcaa cha' lo'o na'; ñi'ya nti' letra Z, jua'a tye lcaa cha' lo'o na' —nacu'i Ni—. Xlya'be ti ta na' na co'o ñati nu jña tsa cha' bi' 'na; nu na co'o ngu' bi', tyu'u bi' ca su tyu'u lcaa cha' tso'o nu ta na' ji'i ngu' cha' cua'ni cu'ú cresiya ji'i ngu'. ⁷ Ndi'ya caca ji'i ñati nu tyijiloo ji'i nu xña'a ña'a cuayá' tye chalyuu; cua'ni tlyu ngu' bi' 'na cha' na' laca ycu'i' Ndyosi cuentya ji'i ngu', lo'o jua'a caca ngu' bi' sñi' na'. ⁸ Pana lcaa ñati nu ntsii tsa cha' tyu'u cha' ji'i lo'o na', jua'a ñati nu ná ndaquiya' jna' tsiya' ti, jua'a nu chiya'a tsa ndu'ni, jua'a nu ndujuii ji'i tya'a ñati, jua'a nu ndu'ni suba' lo'o nu cuna'a, jua'a nu cucha'a, jua'a ñati nu jlya tsa ti' ji'i cha' cucha'a, jua'a ñati nu ndu'ni tlyu ji'i lcu'i jo'ó, jua'a nu cuiñi, lcaa ngu' bi' tyaa ngu' ca lo tayu' tlyu ca su ntsu'u quii' nu ndyaqui lo'o yuu sufri. Lcaa ngu' nu cua ndyaa nde tayu' bi' ni, cua ndyaa ngu' nde chalyuu talya; cua ndye cha' ngujuii ngu' tsiya' ti li'.

Quichi Jerusalén cucui

⁹ Ndyalaa sca xcā ji'ḷi ycuī' Ndyosi ca slo na' li'; la cui' tya'a yu laca lo'o nu tya tyacati tya'a xcā bi', ngu' nu ntucua ca'ña oro ya', nu ntsu'u cati tya'a quicha bi'. Bi' quicha caca lo'o cua tye ti chalyuu. Nhcui' xcā bi' lo'o na' li':

—Cuaā clya nu'ḷu ca nde cha' culu'ḷu hī ñi'yā ña'ā quichḷi tlyu ca su tyaa mā, lcaa cu'mā nu ntsu'u cha' ji'ḷi mā lo'o nu ñi'yā ña'ā xlya' bi'. Tso'o tsa ña'ā quichḷi bi'.

¹⁰ Li' ngua tii na' cha' ngua'ya Xtyi'ḷi ycuī' Ndyosi tyucui ña'ā loo na'. Ndyalo'o xcā bi' 'na ca lo sca ca'ya nu cuā tsa, ca lo xlya ca'ya tsiya' ti; ca bi' ngulu'u yu 'na ñi'yā ña'ā quichḷi Jerusalén cucui. Lubii tsa ña'ā quichḷi bi', cha' nde su ntucua ycuī' Ndyosi ngutu'ḷu quichḷi bi', ngua'ya nde lo yuu.

¹¹ Tso'o tsa ña'ā xee nu ntucua lo quichḷi bi', cha' xee ji'ḷi ycuī' Ndyosi laca bi'. Ndubi tsa ña'ā tyucui ña'ā quichḷi bi'; ñi'yā ña'ā sca quee ndubi, ñi'yā laca quee jaspe, jua'ā ña'ā xee nu ntucua lo quichḷi bi'.

¹² Cuā tsa lo'o nu ntsu'u ca to' quichḷi bi', pana cua laca ntucua yaala ti tii tyucuaa tya'a tolo'o; sca xcā ji'ḷi ycuī' Ndyosi ndū cuā scaa tolo'o bi'. Chu' quee nu ntucua nde que tolo'o bi' nscua xtañi nu tii tyucuaa tya'a taju ñatḷi ngu' Israel, cha' bi' ñatḷi laca nu cua ngusubi ycuī' Ndyosi ji'ḷi tya clyo lo'o nguxana cha' ji'ḷi ycuī' Ni; scaa xtañi ngu' nscua nde que scaa tolo'o. ¹³ Sna tya'a tolo'o ntucua sca la'a to' quichḷi: nde la'a su ntyucua cuichaa ntucua sna tya'a tolo'o bi', nde la'a su ndyaa cuichaa ntucua tya xna tya'a tolo'o, chaca la'a ntucua chaca tya xna tya'a tolo'o, chaca la'a nde sii', la cui' jua'ā ntucua tya xna tya'a tolo'o. ¹⁴ Tii tyucuaa tya'a quee tonu ntsiya quiya' lo'o; jua'ā hichu' quee bi' cua nscua xtañi nu tii

tyucuaa tya'a ngu' nu ngua'aloo nu ñi'ya ña'a xlya' bi' cña ji'i ngu', nu cua'ni ngu' cuentya ji'i ycuí' Ni.

¹⁵ Ya' xca nu cua nchcui' lo'o na' ntucua sca chcuá oro, cha' xñi yu cuayá' ji'i quichi' tlyu bi', jua'a ji'i tolo'o bi', jua'a ji'i lo'o nu ntsu'u to' quichi'. ¹⁶ Stu'ba tsa ña'a quichi' bi'; jacua jyaca ntsu'u ji'i tsiya' ti, jua'a stu'ba cuayá' cu' lo'o cuayá' loo. Li' ngusñi xca cuayá' ji'i ycuí' quichi' tlyu bi' lo'o cuayá' oro ji'i; tucua mil ntucua tucua siyento kilómetro cuayá' tyucui' sca la'a, la cui' jua'a cuayá' loo, la cui' jua'a cuayá' cuá quichi' tlyu bi'. ¹⁷ Li' ngusñi xca bi' cuayá' ji'i lo'o ji'i quichi', cha' snay-ala ntucua jacua metro cuayá' cuá bi'. Ñi'ya laca cuayá' chcuá nu cua'nijo'o ji'na nde chalyuu, la cui' jua'a ña'a cuayá' chcuá nu ngua'nijo'o ji'i xca bi', nu lo'o ngusñi yu cuayá' ji'i quichi'.

¹⁸ Cua ndya' lo'o ji'i quichi' bi' lo'o quee jaspe, sca quee nga'a nu ndubi tsa ña'a, pana lo'o xcui' oro tsiya' ti ndya' ycuí' quichi' bi', nu ndubi ña'a ñi'ya ndubi caatya. ¹⁹ Cua ngalya' lcaa lo quee ndubi nu ntsu'u chalyuu chu' quee tonu nu ntsu'u quiya' lo'o ji'i quichi': cua ngalya' quee nu ntucua clyo nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee jaspe; cuati ngalya' quee nu nchca tyucuaa nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee zafiro, sca quee azul ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca tyuna nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee ágata; cuati ngalya' quee nu nchca jacua nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee esmeralda, sca quee nga'á ña'a; ²⁰ cuati ngalya' quee nu nchca ca'yu nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee ónice; cuati ngalya' quee nu nchca scuá nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee cornalina, sca quee nga'a ña'a; cuati

ngalya' quee nu nchca cati nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee crisólito, sca quee ngatsi ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca snu' nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee berilo, sca quee nga'á tsa ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca caa nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee topacio, sca quee ngatsi tsa ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca tii nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee crisoprasa; cuati ngalya' quee nu nchca tii chaca nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee jacinto, chaca nu azul ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca tii tyucuaa nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee amatista. Bi' laca lcaa quee ndubi nu cua ngalya' quiya' lo'o ji'i quichi. ²¹ Cua ndya' ca ta'a tii tyucuaa tolo'o ji'i quichi lo'o quee ndubi nu ngati ña'a, nu naa quee perla; tii tyucuaa tya'a quee ngati laca bi', sca ti quee ngati bi' ngua'nijo'o ndya' sca tolo'o. Xcui' oro tsiya' ti nscua laja calle quichi bi'; ñi'ya ña'a ndubi caatya, jua'a ña'a ndubi calle bi'.

²² Ná ntucua laa ca quichi bi', ná na'a na' cha' ntucua bi' tsiya' ti. Tso'o cha' ntucua ycuí' Ndyosi nu Xu'na na quichi bi', ycuí' Ni nu nchca ji'i ndu'ni Ni lcaa lo cña; la cui' jua'a ntucua nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Bi' cha' ni sca laa nga'aa nti' quichi bi'.

²³ Nga'aa cua'nijo'o xee cuichaa cuentya ji'i quichi bi', la cui' jua'a nga'aa nti' cha' quiji'i xee co' lo. Tso'o tsa ña'a xee quichi bi', xqui'ya cha' lubii tsa xee nu nda ycuí' Ndyosi, jua'a lubii tsa xee su ntucua nu ñi'ya ña'a xlya' bi'; ²⁴ bi' laca nu ta xee su tya'a ñati tyucui ña'a chalyuu cucui. Lo'o jua'a ntsu'u xi ngu' nu laca loo chalyuu nu tyalaa ca quichi tlyu bi', tyalo'o ngu' ji'i lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ngu' ca bi'. ²⁵ Lcaa tsá tsiya' ti tyucua yaala tolo'o ji'i quichi bi'; ná tyacu' chca bi', cha'

ná caca talya ca bi'. ²⁶ Lcaa cha' culiya', lcaa cha' tso'lo nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ñati, tyaa cha' bi' nde quichí tlyu bi'; ²⁷ pana ni sca cha' cuxi ná taca tyatí quichí bi'. Lcaa ñati nu ndu'ni suba' lo'o nu cuna'a, jua'a ngu' cuiñi, ná caja chacuayá' tyatí ngu' ca quichí bi'; ñati nu ntsu'u xtañi lo quityi nu ntucua ya' nu ñi'ya ña'a xlya' bi', nu ndacha' tilaca laca nu ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i, bi' ti ñati laca nu caja chacuayá' ji'i tyalaa ca quichí bi'.

22

¹ Lo'o li' ngulu'u xca' na mala nxna sta'a ji'i ycuí' Ndyosi, sta'a bi' laca nu nda chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na. Lubii tsa ña'a su nxna hitya sta'a bi'. Nde su tlyu su ntucua ycuí' Ndyosi, nde su ntucua nu ñi'ya ña'a xlya' bi', ca bi' ntsu'u suu sta'a bi'; ² nxna lijya sta'a nde calle tlyu nu nscua cla'be quichí bi'. Tyucuaa tsu' sta'a bi' ndu sca yaca; lo'o si'yu nu nda yaca bi' ni, bi' laca nu ta chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na. Tii tyucuaa quiya' nda yaca bi' si'yu chu' sca yija, sca quiya' ndyu'u si'yu yaca bi' sca co'. Tso'o tsa jo'o ndu'ni laca' yaca si'yu bi', ná ca quicha na lo'o cacu na ji'i. ³ Pana lquichí bi' nga'aa caja cha' ti'í ji'i ngu' tsiya' ti, ñi'ya nu ntsu'u nde chalyuu xqui'ya yabe' nu ntsu'u ji'i ñati. Ca quichí bi' stu'ba ti caca loo ycuí' Ndyosi lo'o nu ñi'ya ña'a xlya' bi'; ndacua ntucua yaca xlya tlyu ji'i Ni, cha' cua'ni tlyu lcaa ñati nu ndyu'ni cña ji'i Ni ji'i ycuí' Ni nu ntucua ca ndacua. ⁴ Tyuloo tso'o ngu' ji'i ycuí' Ndyosi li', cha' ca bi' tyalaa lcaa ngu' nu nscua xtañi Ni nde tyacaá ngu'. ⁵ Nga'aa caca talya su ndi'i ngu' ca bi'; bi' cha' nga'aa cua'nijo'o xee cuichaa ji'i ngu', nga'aa nti' cha' cua'a ngu' xee

nde ni'j. Ycui' Ndyosi nu Xu'na na, bi' laca nu ta xee ji'j ngu', ni ná tye tyempo cha' stu'ba ti caca ngu' loo lo'o ycui' Ni.

Yala ti tyaa Jesús chaca quiya'

⁶ Lo'o li' xa' nhcui' nu xca' ji'j ycui' Ndyosi bi' lo'o na':

—Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o nu'u juani, taca jlya tso'o ti' nu'u cha' bi'; na' ndacha' ji'j ñati cuentya ji'j ycui' Ni lcaa ña'a cha' nu cua lijya cha' caca nde lo yuu chalyuu. Laca na' sca xca' ji'j Ni, bi' cha' cua nda ycui' nu Xu'na na Xtyi'i ycui' Ni jna'; la cui' jua'a cua nda Ni Xtyi'i ycui' Ni ji'j lcaa ñati nu laca tu'ba ji'j Ni nde chalyuu.

⁷ —Yala ti tyaa na' chaca quiya' —nacuj Jesús.

Tso'o tsa caca tyiquee lcaa ñati nu taquiya' ji'j cha' nu cua nda Ni lo'o na', nu cua nscua na' lo quityi re; cha' bi' laca nu ndacha' ji'na ñi'ya caca chalyuu nde loo la.

⁸ Cua na'a na' cha' bi', cua ndyuna na' lcaa cha' nu nscua lo quityi re. Juan laca na'. Lo'o cua ndye na'a na' cha' bi', li' ndyaa stii na' lo yuu nde loo su ndu xca' nu ngulu'u cha' bi' 'na, cha' ngua ti' na' cua'ni tlyu na' ji'j xca' bi'. ⁹ Hora ti nhcui' yu lo'o na' li':

—Ná cua'ni nu'u jua'a. Lo'o na', tya'a ndyu'ni na cña ji'j ycui' Ni laca na'; stu'ba ntsu'u cha' 'na lo'o jyo'o ñati tya'a ma' nu ngua tu'ba ji'j ycui' Ni nde chalyuu, jua'a tya'a na' lo'o cua ña'a ca ñati nu taquiya' ji'j cha' nu nscua lo quityi re. Sca ti ycui' Ndyosi laca nu nga'a cha' cua'ni tlyu na ji'j.

¹⁰ Li' nhcui' xca' lo'o na' chaca quiya':

—Cua nhcui' Ni ñi'ya caca cha' nde loo la, bi' cha' ná xco'o nu'u quityi re; nga'a cha' cuna ñati

chalyuu lcaa cha' bi', xqui'ya cha' cua ngulala ti caca lcaa cha' nu nscua lo quityi re. ¹¹ Nu lo'o bilya tye chalyuu tya cua'ni cuxi lcaa ñati nu nti' cua'ni cha' cuxi, lo'o jua'a nga'aa caja tyempo ji'i ngu' cha' xtyanu ngu' ji'i cha' cuxi bi' li'; lcaa nu ndu'ni suba' juani, nga'aa caja tyempo cha' xtyanu ngu' ji'i cha' cuxi bi' li'. Lcaa ñati nu tso'o ndu'ni juani, tya ntsu'u cha' cua'ni la ngu' cña tso'o ña'a cuayá nu tye chalyuu; lcaa ngu' nu lubii ndi'i chalyuu, tya ntsu'u cha' cua'ni la ngu' cha' tso'o —nacuī xca bi'.

¹² —Cua'a jyaca ma ji'i cha' nu chcuī na' re —nacuī ycuī Jesús li'—. Yala ti caa na' chaca quiya'. Lo'o caa na', li' tyi'u ti' na' cha' cua'ni na' lo'o lcaa ñati ñi'ya nu ngua'ni ngu' lo'o yaa ngu' chalyuu; tso'o tsa caca ji'i ngu' nu ngua'ni cha' tso'o, lo'o jua'a cha' ti'í caja ji'i ngu' nu ngua'ni cha' cuxi. ¹³ Ñi'ya nti' letra A nti' na', cha' na' ntucua su nguxana lcaa cha'; ñi'ya nti' letra Z, jua'a nti' na', cha' la cui' na' ntucua ca su tye lcaa cha'.

¹⁴ Tso'o tsa caca tyiquee ñati nu cua ngua lubii cresiya ji'i, cha' bi' ñati laca nu ntsu'u chacuayá cacu si'yu yaca nu caja ji'na nde chalyuu cucui. Jua'a li' taca tyati ngu' tolo'o ji'i quichi tlyu bi'.

¹⁵ To' lo'o nde liya' tyanu lcaa ñati nu chiya'a tsa ndu'ni, lo'o jua'a ñati nu jlya tsa ti' ji'i cha' cucha'a, lo'o ñati nu ndu'ni suba' lo'o nu cuna'a, lo'o nu ndujui ji'i ñati; la cui' jua'a lcaa ñati nu ndu'ni tlyu ji'i lcuī jo'ó ti, lo'o ñati nu ndiya ti' ndu'ni ngu' cha' cuiñi, lcaa ñati bi' tyanu nde chu' lo'o ji'i quichi bi'. Ni sca ñati bi' ná ntsu'u chacuayá tyati ngu' ne' lo'o quichi bi'.

¹⁶ Xa' nchcuī Jesús li':

—Cua nda na' xca 'na cha' caa ca su ndi'i taju ñati cu'ma macala laca su ntsu'u quichi tyi ma. Na' laca nu tya'a ñati ji'i jyo'o David, nu ñati tlyu nu cua yaa chalyuu nu ngua sa'ni. Ñi'ya laca xee nu nda cuii tlyu nu ntyucua nde cuxee, jua'a laca xee nu ta na' cha' tyu'u ne' cresiya ji'i ñati —nacui Jesús.

17 —Tyaa ma ca nde —nacui nu laca Xtyi'i ycui Ni.

La cui' jua'a laca cha' nu nda lcaa na nu ngusni na cha' ji'i ycui' Ndyosi, tyucui ña'a taju ñati tya'a na nu ntsu'u cha' ji'na lo'o nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Lo'o li' la cui' jua'a nga'a cha' chcui' lcaa na nu ndyuna na cha' re:

—Tyaa cu'ma lo'o cua —ñacui na li'.

Lcaa ñati nu lyiji tsa cha' ji'i, tyaa ngu' cha' co'o ngu' hitya nu ta ycui' Ndyosi ji'i ngu' xlya'be ti; caja chalyuu cucui nu ta ycui' Ndyosi ji'i ngu' li', lcaa ñati nu nti' tsa cha' caja cha' bi' ji'i.

18-19 Tsa lo cua ti cha' nda ycui' Ndyosi cha' scua na' lo quityi re, bi' cha' nga'aa scua ma xi xa' la cha' lo quityi re. Si tya scua la ngu' xi xa' la cha', li' ta Ni cha' ti'i ji'i ngu' bi', la cui' ña'a cha' ti'i nu nscua lo quityi re. La cui' jua'a, ná cuityi ma ni tsaca cha' nu nscua re; nu lo'o cuityi ngu' sca cha', li' xlyaa Ni chalyuu nu nga'a cha' caja ji'i ngu' bi'. Li' nga'aa caja chacuayá' cacu ngu' bi' si'yu nu ntsu'u lo yaca bi', nga'aa tyalaa ngu' bi' ca quichi tlyu nu lubii tsa ña'a, ñi'ya nu nchcui' quityi re. Jua'a nchcui' na' lo'o lcaa ñati nu ndyuna cha' nu nscua lo quityi re, la cui' cha' nu caca nde loo la laca bi'.

20 Ycui' Jesús nchcui' cha' liñi tsa nscua lcaa cha' re:

—Chañi cha' bi'. Yala ti caa na' chaca quiya'
—nacuì Ni.

Jua'a caca tu'ni. Caa nu'u lacua, La Jesús.

²¹ Ña'a ti cua'ni Jesús nu Xu'na na cha' tso'o lo'o
lcaa cu'ma lacua. Tsa lo cua ti cha' chcui' na.

Cha' tso'o nu nchcui' ji'i Jesucristo nu xu'na na

New Testament in Chatino, Tataltepec (MX:cta:Chatino, Tataltepec)

copyright © 1981 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Chatino, Tataltepec

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Chatino, Tataltepec [cta], Mexico

Copyright Information

© 1981, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Chatino, Tataltepec

© 1981, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

68385231-313d-5500-aff2-e6b6a207d978